

Justitie

SEC

Tijdschrift over samenleving en criminaliteitspreventie • oktober 2000 • 14e jaargang • nummer 5

**Voetbalvandalen
in Groningen**

**Niet te starten,
niet te stelen**

**Marokkaanse buurtvaders
winnen Roethofprijs 2000**

Inbraaktrends

**Amerikaanse
streetgangs**

00/62

Inhoud

3 SEC-snippers

5 Hein Roethofprijs

Het Marokkaanse buurtvadersproject in het Amsterdamse stadsdeel Slotervaart/Overtoomse Veld is winnaar van de Hein Roethofprijs 2000.

7 Inbraaktrends

Het aantal woninginbraken is sinds 1995 fors afgenomen. Vooral preventieve maatregelen liggen aan deze trend ten grondslag.

11 Recidivemonitor

Van veel resocialisatieprogramma's is niet bekend of ze op de langere termijn daders ervan weerhouden opnieuw de fout in te gaan. Het WODC ontwikkelt thans een recidivemonitor die hierin verandering moet brengen.

13 Voetbalvandalisme

Vanwege de ongeregeldheden rond het stadion en in de binnenstad van Groningen na afloop van de wedstrijd Sparta-FC Groningen medio 1999 is onderzocht of er sprake is van een vermenging van voetbalgeweld en uitgaansgeweld.

17 Autodiefstal

Op 1 september is de campagne 'Niet te starten, niet te stelen' van de Stichting Aanpak Voertuigcriminaliteit van start gegaan. Bezitters van 'oude' auto's wordt aangeraden hun wagen van een startonderbreker te voorzien.

19 Echt Recht

Een Echt Recht Conferentie is een bijzondere vorm van bemiddeling. Dader en slachtoffer, bijgestaan door familie of vrienden en overige betrokkenen, komen bijeen en stellen gezamenlijk een herstelplan op. Een aantal Haagse scholen deed dit jaar ervaring op met Echt Recht Conferenties.

23 Streetgangs in de VS

Op uitnodiging van het WODC verzorgde de Amerikaanse hoogleraar criminologie Mark Fleisher onlangs een lezing over *streetgangs* in de VS.

24 Schadevergoeding

Sinds september 1996 is het Centraal Justitieel Incassobureau belast met de inning van schadevergoedingsmaatregelen. Veelal met succes. Ook kale kippen blijken geplukt te kunnen worden.

27 Virtual Reality

In Almere startte begin 2000 een pilotproject met Virtual Reality. Via een driedimensionale weergave op de computer worden bouwplannen getoetst op veiligheidsaspecten.

31 Kooigevechten

Vier jaar geleden werd voor het eerst een kooigevecht in Nederland georganiseerd. Sindsdien is de weerstand tegen deze tak van 'sport' sterk toegenomen. Kooigevechten zouden extreem geweld legitimeren.

Foto: Sergei Dolgenko, ANP

33 Veiligheidsbeleid

Om de twee jaar verricht het VNG-bureau SGBO onderzoek naar het lokale veiligheidsbeleid. Net als in voorgaande jaren laat het beleid een dynamisch beeld zien.

37 Spel tegen geweld

Als afstudeeropdracht aan de Design Academy in Eindhoven heeft Jan van der Spoel een spel ontworpen waarmee jongeren zich kunnen wapenen tegen zinloos geweld.

38 Recente publicaties

39 Buitenlandse bladen

40 SECondant

Foto's voorpagina: Auke Pluim, Helge Hummelvoll, Hollandse Hoogte
Tekening SECondant: Frits Jansen

SEC-snippers

Winnaar IJzeren Haas in geen velden of wegen te bekennen

Gouden pluim voor anti-vandalisme project

Tijdens de Nationale Dag tegen Geweld op 29 september heeft de stichting Kappen Nou! een gouden pluim uitgereikt aan de Friese buschauffeur Cor Sterkenburg voor zijn project 'Help vandalisme afbreken'.

Sterkenburg nam vier jaar geleden het initiatief tot dit project, omdat hij zich groen en geel ergerde aan de vernielzucht van jongeren in het openbaar vervoer. Sinds 1997 bezoekt Sterkenburg met zijn fraai beschilderde bus jaarlijks zo'n 5.000 leerlingen op scholen in Drenthe en Friesland. De bus is gevuld met toegetakelde attributen uit het publieke domein, waaronder een uitgebrande brievenbus, een vernielde

telefooncel en een kapotte parkeermeeter. Prijskaartjes geven aan wat het kost om de objecten te vernieuwen. De jury prees dit particuliere initiatief en beloofde Sterkenburg met een bedrag van f 5.000,-.

Sterkenburg mocht tijdens de prijsuitreiking veel positieve reacties in ontvangst nemen. Datzelfde kan niet gezegd worden van de ongelukkige winnaar van de IJzeren Haas, die Kappen Nou! toekent aan organisaties die hun maatschappelijke verantwoordelijkheden niet serieus nemen. Dit jaar werd de IJzeren Haas toebedacht aan de Rotterdamse studentenvereniging Hermes, vanwege het reglement

en de praktijken die ze erop na houdt tijdens de ontgroeningsperiode – de periode waarin eerstejaars studenten ingewijd worden in de 'rituelen' van het student-zijn. Begin oktober kwam het studentencorps ongunstig in het nieuws vanwege de beschuldiging dat het niet terugschrikt voor geweld tijdens de ontgroeningsperiode. De Erasmus Universiteit, die de studentenvereniging subsidieert, heeft een commissie de opdracht gegeven de zaak uit te zoeken. Overigens kwam het bestuur van Hermes op 29 september niet opdaven om de IJzeren Haas in ontvangst te nemen.

● ● ●

Veiligheid en privacy

In het voorjaar van 2001 wordt de nieuwe Wet Bescherming Persoonsgegevens van kracht. Ter verheldering van de regels rond de nieuwe privacywet wordt op 29 november in Utrecht een praktijkdag gehouden. Aan de orde komen onder meer cameratoezicht, digitaal rechercheren, screening op integriteit en de informatieverstrekking door bedrijven ten behoeve van de opsporing. Voor meer informatie over de praktijkdag (kosten f 795,- exclusief btw) kunt u zich wenden tot: Vermande Studiedagen, telefoon 0320 - 23 77 21.

● ● ●

Alcoholcampagne

Op 1 oktober is voor de tweede keer de alcoholcampagne 'Wat doet drank met u?' van start gegaan. Via een poster, brochure en radio- en tv-spots wordt de burger gewezen op de gevaren van overmatig alcoholgebruik. Diverse brochures – waaronder *Wat doet alcohol met u?* over de gevolgen van alcoholgebruik voor het lichaam, *Een drinker in huis* over de omgang met probleemdrinkers en *Verstandig omgaan met alcohol* voor ouders van opgroeiende kinderen – zijn gratis verkrijgbaar bij de klantenservice van het NIGZ, fax 0348 - 43 76 66.

● ● ●

Publicatieprijs 2001

Fens in de twee jaar reikt de Stichting Maatschappij, Veiligheid en Politie de publicatieprijs uit. Voor de editie in 2001 kunnen nog tot 15 november boeken en audiovisuele publicaties aangemeld worden. Met name creatieve werken die de discussie stimuleren en die een bijdrage (kunnen) leveren aan het verbeteren van de veiligheid (szorg) en aan het functioneren van de politie, worden met open armen ontvangen. Publicaties, verschenen na juli 1997, kunnen opgestuurd worden naar: SMVP, Postbus 239, 3300 AE Dordrecht. Voor meer informatie: telefoon 078 - 614 43 62.

● ● ●

Rood alarm voor geldtransporten

Een Brits bedrijf heeft een speciale box ontworpen ter beveiliging van geldtransporten. De te volgen route is voorgeprogrammeerd, zodat elke afwijking meteen wordt gesignaleerd. Bovendien gaat er een sirene loeien en worden rook en rode dampen uitgespuugd op het moment dat een onbevoegde pogingen onderneemt de box te openen. Volgens de Britse ambassade zijn inmiddels 50.000 boxen wereldwijd verspreid en heeft het gebruik ervan geleid tot een afname van het aantal overvallen op geldtransporten met 70%. Foto: Alan Chandler.

Groenhuysenprijs voor Renée Kool

Op 5 oktober heeft Renée Kool de Marc Groenhuysenprijs in ontvangst genomen voor haar proefschrift *De strafwaardigheid van seksueel misbruik*. Kool combineert in de dissertatie een historisch overzicht van de zedelijkheidswetgeving met een cultuurhistorische beschrijving van seksualiteitsbeleving. Tegen die achtergrond belicht ze het strafrechtelijk beleid bij seksueel misbruik en komt tot de conclusie dat de wetgeving verder ontwikkeld dient te worden en dat de kloof tussen papier en praktijk dikwijls nog veel te groot is. De prijs is vernoemd naar hoogleraar Marc Groenhuysen, die zich als voormalig voorzitter van Slachtofferhulp Nederland – de initiatiefnemer van de prijs – zeer verdienstelijk heeft gemaakt.

• • •

Studiedag over beveiliging

Op 6 december vindt in Den Haag een studiedag plaats over de inzet van de particuliere beveiliging en toezicht in het publieke domein. Aan de orde komen onder meer de uitwisseling van informatie tussen politie en particuliere recherchebureaus, de inzet van stewards, stadswachten en buurtwachters, de tweedeling tussen rijke en arme wijken bij hun mogelijkheden

om extra surveillance in te huren en de (gedeelde) verantwoordelijkheid voor de aanpak van criminaliteit en geweld op straat. Belangstellenden voor de studiedag (kosten f 595,- exclusief btw) kunnen zich voor meer informatie wenden tot: Studiecentrum Kerckebosch, telefoon 030 - 698 42 22.

• • •

Uitmarkt

De Vereniging van Nederlandse gemeenten organiseert op 13 december in Ede het congres 'De gemeentelijke uit(gaans)markt', waarbij onder meer aandacht besteed wordt aan cameratoezicht, prostitutiebeleid, veilig uitgaan en kansspelen. Voor meer informatie: telefoon 070 - 373 84 93.

• • •

Marokkaanse buurtvaders in Amsterdam winnen Hein Roethofprijs 2000

f40.000,- voor

Marokkaanse vaders

door Ivoline van Erpecum

Het was weer ouderwets gezellig in het negentiende-eeuwse kasteel De Wittenburg, de sfeervolle ambiance te Wassenaar waar op 30 oktober voor de veertiende maal de Hein Roethofprijs werd uitgereikt. De rode loper was al uitgerold toen de genomineerden ruimschoots van tevoren op het landgoed arriveerden om samen met de juryvoorzitter te oefenen voor de diapresentatie van hun gelauwerde projecten. Een uurtje later druppelden de overige gasten binnen, onder wie agenten in vol ornaat, preventiemedewerkers van Justitie, leden van de kernredactie van *SEC* – de initiatiefnemer van de Roethofprijs – journalisten en hoogwaardigheidsbekleders. Het was traditiegetrouw een feest voor alle genomineerden. Zij werden immers voluit in het zonnetje gezet en konden ook nog eens rekenen op een bedrag van ten minste f 10.000,- te besteden aan de preventie van criminaliteit.

Olympische Spelen

Meedoen was belangrijker dan winnen. Het credo van de Olympische Spelen echode nog na in Wassenaar en niet alleen omdat De Tongelreep – het zwemparadijs waar Pieter van den Hoogenband en Inge de Bruin zich zo succesvol voorbereid hebben op Sydney – tot de genomineerden behoorde. Ook in de speech die werd uitgesproken namens de afwezige

minister – hij moest in de Kamer zijn voor het algemeen overleg over de nieuwe euthanasiewetgeving – weerklonk dit credo. Namens hem feliciteerde staatssecretaris Cohen de genomineerden met hun succesvolle inspanningen ter verbetering van de veiligheid in de samenleving en benadrukte het belang van preventie ter voorkoming van criminaliteit

Nadat de Stichting Jeugdhulp Maas-tricht verantwoording had afgelegd over de besteding van de f 40.000,- die ze vorig jaar als winnaar van de Roethofprijs in ontvangst mocht nemen voor het project 'Opvang thuisloze jongeren', was het woord aan juryvoorzitter Lien Vos-van Gortel (oud-burgemeester van Utrecht en lid van de Raad van State). Van de 29 inzendingen, zo vertelde ze, bevond een aantal zich nog in de startfase. Hoewel veelbelovend, kwamen deze projecten niet voor nominatie in aanmerking. Immers, een van de voorwaarden van de Hein Roethofprijs is dat er concrete resultaten geboekt moeten zijn met de preventie van criminaliteit.

Diapresentatie

Een aantal inzendingen beperkte zich tot de reguliere werkzaamheden van de betreffende organisaties. Ook dat achtte de jury onvoldoende om voor nomi-

natie in aanmerking te komen. Hoewel ze zich er terdege van bewust is dat het tegenwoordig niet meevalt om origineel te zijn, vond de jury toch drie projecten die, soms door de combinatie van beproefde methoden, boven de overige inzendingen uitstaken. Deze drie gelauwerden, afkomstig uit Amsterdam, Eindhoven en Zwolle, vertelden tijdens de bijeenkomst in pakweg drie minuten over de problemen, de wijze waarop ze aangepakt zijn en de resultaten die geboekt waren. Hun verhaal werd begeleid door een diapresentatie die in samenwerking met fotograaf Auke Pluim de afgelopen maanden werd samengesteld.

Buurtvaders

Het buurtvadersproject ontstond na het handgemeen in de lente van 1998 tussen Marokkaanse jongeren en de politie in het Amsterdamse stadsdeel Slotervaart/Overtoomse Veld. Marokkaanse buurtbewoners trokken zich de berichtgeving over *no-go area's* en ouders die in de opvoeding van hun kroost schromelijk tekort zouden schieten, sterk aan. Een aantal vaders, aangesloten bij de stichting Al Mawadda, besloot tijdens de avonduren in de buurt te surveilleren, opdat ze de kinderen konden aanspreken op eventueel wangedrag. Het initiatief bleek een gunstig effect te hebben op de leefbaarheid en veiligheid in de

wijk. Zaken als zwerfvuil en omgevalen stoeptegels werden snel doorgegeven aan de geëigende instanties. De eerdere argwaan van de jongeren werd overwonnen. De sociale controle ontwikkelde zich positief en het aantal overlastmeldingen daalde rap.

De jury uitte haar "grote waardering voor het initiatief van de Marokkaanse vaders om de oplossing in eigen kring te zoeken". Bovendien sprak het "informele karakter van het project" de juryleden zeer aan.

De Tongelreep

Aanleiding voor het Eindhovense project 'Kennen en gekend worden' van De Tongelreep vormde het toenemende aantal diefstallen, vernielingen en zedenzaken halverwege de jaren negentig. In plaats van te kiezen voor uitsluiting van degenen die de problemen veroorzaakten, verkoos het zwemparadijs de oplossing te zoeken in een combinatie van socio- en technopreventieve maatregelen. Zo werden er Lim'mers ingezet – Locatie Interventie Medewerkers – die contact legden met de veelal jeugdige daders en hen aanspraken op ongewenst gedrag. Voor plegers van lichte zedenzaken zoals begluren en betasten – zaken die voorheen niet door justitie werden aangepakt – werd een speciale leerstraf ontwikkeld, die via het Halt-bureau wordt afgedaan. Ook training van het personeel, de inzet van Melkert-toezichthouders, het installeren van een videobewakingssysteem en solide kledingkluisjes behoorden tot de maatregelen. Het resultaat mag er zijn: het aantal vernielingen, diefstallen en zedenzaken is de afgelopen jaren drastisch afgenomen.

De jury waardeerde 'Kennen en gekend worden' als een "indrukwek-

kend project" en betoonde zich "onder de indruk van de integrale aanpak en de goede resultaten".

Veiligheid op Straat

Het project 'Veiligheid op Straat' ging in 1993 van start teneinde het toenemende uitgaansgeweld in de Zwolse binnenstad een halt toe te roepen. De aanpak behelst een indrukwekkende hoeveelheid activiteiten variërend van

meldingen van geweld per 1.000 inwoners) is in de binnenstad gedaald tot minder dan 4. Voor de gehele stad bedraagt dit cijfer 6.

De jury had veel waardering voor "de energie, het doorzettingsvermogen en het enthousiasme" van de medewerkers van het project en noemde de samenwerking "een schoolvoorbeeld dat navolging verdient".

Marokkaanse buurtvaders in actie. Foto: Auke Pluim

permanent toezicht van de politie tijdens de vrijdag- en zaterdagavond en het benoemen van vaste horecacontactpersonen bij de politie tot training van portiers en agenten in de omgang met overlast- en geweldplegers. Voorts hanteren alle horecagelegenheden de gedragscode 'Er zijn grenzen, punt uit' en organiseren speciale avonden voor de ouders, die zich aldus op de hoogte kunnen stellen van de etablissementen waar hun kinderen tijdens het uitgaan vertoeven. Wie toch over de schreef gaat, kan rekenen op een lik-op-stukbeleid van justitie. De gemeente steunt het beleid door onveilige plekken aan te pakken en toezichthouders in te zetten. Het effect van de inspanningen is navolgend: het geweldsrisico (het aantal

Huldiging

De jury stond, zoals bijna altijd het geval is, voor een moeilijke afweging bij het kiezen van de winnaar. Doorslaggevend voor de uiteindelijke keuze was dat het om "een moeilijke bereikbare doelgroep" ging, waarbij "het eigen initiatief, de toepasbaarheid elders en vooral het succes van het project" blijken de goede resultaten" de doorslag gaven. Daarmee werd het Amsterdamse buurtvadersproject uitgeroepen tot winnaar van de Hein Roethofprijs 2000 en ontving uit handen van de juryvoorzitter een beeldhouwwerk van kunstenaar Helen Ferdinand en een bedrag van f 40.000,-, te besteden aan de preventie van criminaliteit.

Uit de politiecijfers en de Politiemonitor Bevolking blijkt dat het aantal woninginbraken de afgelopen jaren sterk afgenomen is. Hoewel er in de (criminologische) literatuur een aantal verklaringen voor deze daling geopperd wordt, is het empirische bewijs daarvoor tot nu toe mager. Duidelijk is in ieder geval dat preventieve maatregelen in belangrijke mate bijdragen aan het verminderen van de kans op woninginbraak.

Foto: ANP

Aantal woninginbraken sinds 1995 fors afgenomen

Veilig onderdak

door Jaap de Waard

De (preventieve) aanpak van woninginbraak staat de laatste jaren volop in de belangstelling. Dit is niet verwonderlijk. Juist bij het delict woninginbraak is niet alleen de materiële schade voor het slachtoffer groot, maar ook de immateriële: 19% van de slachtoffers ondervindt geestelijke of emotionele schade na een woninginbraak (Politiemonitor Bevolking 1999). Uit internationale vergelijkingen blijkt dat de situatie in Nederland slechter is dan die in andere Europese landen. Mede gezien deze gegevens is het noodzakelijk om de preventie en opsporing van woninginbraak hoge prioriteit te geven.

Om een beeld te geven van de omvang en ontwikkeling wordt gebruik gemaakt van twee bronnen. De eerste is het aantal door de politie geregistreerde woninginbraken. De andere bron is de Politiemonitor Bevolking, waarin door geïnterviewden wordt aangegeven of en hoe vaak ze in het afgelopen jaar slachtoffer zijn geworden van woninginbraak.

Politiecijfers

Wanneer gekeken wordt naar het totale aantal door de politie geregistreerde woninginbraken, dan blijkt dat er in

Tabel 1. Totaal aantal door de politie geregistreerde woninginbraken in Nederland, 1985-1999

Jaar	Aantal inbraken
1985	101.671
1986	103.539
1987	106.508
1988	112.033
1989	110.079
1990	104.000
1991	101.000
1992	112.000
1993	119.858
1994	124.000
1995	118.100
1996	104.000
1997	98.500
1998	90.000
1999*	83.000

* Totaal aantal verwachte inbraken in 1999 op basis van de ontwikkelingen in de eerste zes maanden van 1999.

1995 voor het eerst een daling optreedt. In de daarop volgende jaren zet de dalende trend zich voort. In 1999 is het aantal inbraken al met 33% afgenomen ten opzichte van het topjaar 1994 (zie tabel 1). Dezelfde trend is overigens ook internationaal waar-

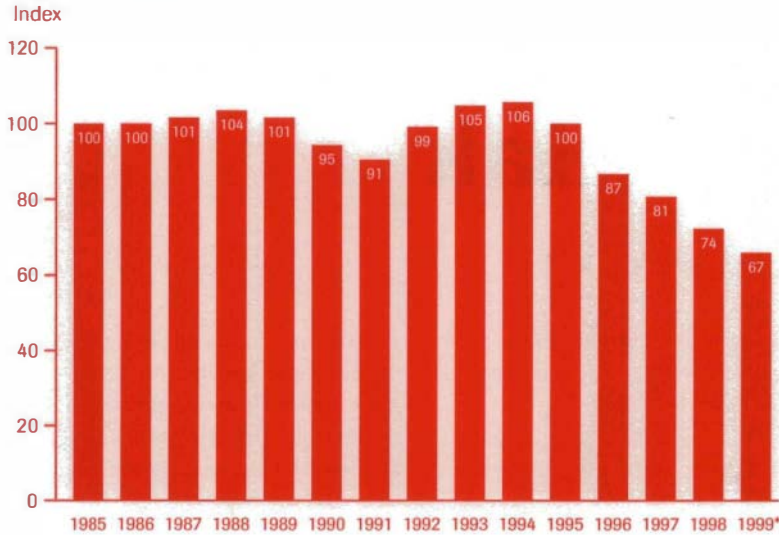
neembaar. Zo daalde het totale aantal woninginbraken in Groot-Brittannië met 28% in de periode 1994-1998. In Duitsland is in deze periode sprake van een daling met 21%, in Frankrijk met 16% en in de VS met 14%.

De daling is des te opvallender, als je bedenkt dat sinds 1985 de *gelegenheid* om in te breken sterk toegenomen is. In de periode 1985-1999 nam het aantal particuliere huishoudens in Nederland namelijk met ruim 1,2 miljoen toe. Wanneer het aantal woninginbraken per 100.000 particuliere huishoudens berekend wordt, dan blijkt de daling in 1999 ten opzichte van 1994 zelfs 37% te bedragen (zie grafiek 1).

Politiemonitor

Naast het geregistreerde niveau van woninginbraak kan ook een beeld verkregen worden door gebruik te maken van gegevens uit de Politiemonitor Bevolking. Dit is een tweejaarlijks, landelijk bevolkingsonderzoek naar criminaliteit, onveiligheid, preventiegedrag van burgers en de kwaliteit van het optreden van de politie. Dit landelijke onderzoek is gebaseerd op een steekproef van 77.000 ondervraagde personen. De landelijke uitkomsten zijn daardoor uitermate betrouwbaar. Het is hiermee ook de meest omvangrijke slachtofferenquête ter wereld. Het bevolkingsonderzoek is inmiddels

Grafiek 1. Door de politie geregistreerde woninginbraken in Nederland per 100.000 particuliere huishoudens, 1985–1999 (index 1985=100)

* Totaal aantal verwachte inbraken in 1999 op basis van de ontwikkelingen in de eerste zes maanden van 1999.

vier keer uitgevoerd. Gegevens kunnen worden gepresenteerd over de jaren 1993, 1995, 1997 en 1999.

In 1999 blijkt dat in 2,6% van de woningen in Nederland ingebroken is. In totaal gaat het om ruim 177.000 woningen, die één of meerdere keren door een inbreker bezocht zijn. Sinds 1995 neemt het slachtofferschap van woninginbraak volgens de Politie-monitor Bevolking sterk af. In tabel 2 wordt de trend weergegeven vanaf

1993, het jaar waarin de Politie-monitor Bevolking voor het eerst werd uitgevoerd. Uit de tabel blijkt dat er in 1999 ten opzichte van 1995 sprake is van een forse daling van het totale aantal woninginbraken. In absolute aantallen is er sinds 1995 sprake van een daling met zo'n 26%. Deze uitkomst is iets lager dan de daling die uit de politiecijfers blijkt.

Verklaringen

Een belangrijke vraag is hoe de dalen-

de trend verklaard kan worden. Het antwoord op deze vraag bestaat uit een combinatie van vele factoren. Argumenten die gebruikt worden om de groei te verklaren, kunnen ook gebruikt worden om de daling te verklaren. In de VS bijvoorbeeld wordt tegenwoordig minder betekenis toegekend aan individuele factoren ter verklaring van criminaliteit en wordt aan de mate van politieinzet meer waarde gehecht. Voor velen vormt het (pro-actief) politietoetreden in vooral de grote Amerikaanse steden de verklaring voor de ingezette daling sinds 1991. Grote politieorganisaties opereren tegenwoordig meer en meer bedrijfsmatig in plaats van bureaucratisch. De verschillende technieken die gebruikt kunnen worden om betere criminaliteitsanalyses te vervaardigen, worden hier grootschalig toegepast. Vooral het via de computer traceren van *hot spots*, waar vervolgens extra gesurveilleerd wordt, blijkt vruchten af te werpen.

In de (criminologische) literatuur is nog maar mondjesmaat aandacht geschonken aan het dalende aantal woninginbraken. Er worden diverse verklaringen aangevoerd voor de dalende trend. Zo neemt de instroom van nieuwe daders af door het gemiddeld lagere kindertal. Van oudsher notoire inbrekers als harddrugsverslaafden zijn inmiddels te ver heen om delicten te plegen. Bovendien leidt de verschuiving naar andere typen drugsverslaving tot een verschuiving naar andere delicten; het gebruik van crack vergroot de behoefte aan het snel verkrijgen van contant geld en

Tabel 2. Zelfgerapporteerd slachtofferschap van woninginbraak in Nederland onder personen van 15 jaar en ouder, 1993, 1995, 1997 en 1999

Jaar	Aantal inbraken, absoluut*	Aantal inbraken, relatief
1993	195.000	3,1%
1995	241.000	3,7%
1997	200.000	3,0%
1999	177.000	2,6%

* Afgerond op duizendtallen

Utrechtse wijkagenten nemen een kijkje, nadat buurtbewoners alarm hebben geslagen. Foto: Wim Oskam, Hollandse Hoogte

leidt tot een toename van het aantal berovingen. Ook de langere gevangenisstraffen en de gerichte daderaanpak kunnen van invloed zijn op het dalende aantal inbraken. Verder kan gedacht worden aan verzadiging van de consumptiemarkt waardoor helers minder goederen kwijt kunnen, de omslag in de maatschappelijke tolerantie jegens wetsovertreders (niet alles moet meer kunnen), de toepassing van meer geavanceerde criminaliteitsanalyse technieken en – *last but not least* – de grotere preventiebereidheid en het bewezen succes van preventieve maatregelen.

Kortom, er bestaan vele mogelijke verklaringen voor de daling, maar tot nu toe is er zeer weinig empirisch bewijs verzameld ter ondersteuning van deze verklaringen.

Preventiesucces

De preventieve aanpak van woninginbraak blijkt succesvol te zijn. In een

groot aantal projecten zijn criminaliteitsreducerende effecten geboekt. Voorbeelden hiervan zijn de inzet van huismeesters, een technopreventieve aanpak zoals toepassing van het Politiekeurmerk Veilig Wonen, de top-tien-aanpak van veelplegende woninginbrekers, de preventie van herhaald slachtofferschap, politie-surveillance binnen hoogrisicogebieden en de toepassing van cameratoezicht. Twee voorbeelden tonen aan dat preventie relatief eenvoudig en bijzonder effectief kan zijn.

In de Politiemonitor Bevolking is gevraagd in hoeverre preventieve maatregelen getroffen worden. De respondenten konden aangeven of zij bij afwezigheid het licht laten branden, extra hang- en sluitwerk hebben aangebracht, extra buitenverlichting hebben, een inbraakalarm hebben en/of een hond hebben. Per huishouden kunnen dus nul tot vijf maatregelen genomen worden. Kijken we nu

naar het risico om slachtoffer van een (poging) tot inbraak te worden, dan blijkt het verband bijzonder sterk te zijn (zie tabel 3).

Tabel 3. Kans op (poging tot) inbraak naar aantal genomen preventiemaatregelen

Aantal maatregelen	0	1	2	3	4	5
Inbraakpercentage	8,0	4,5	2,4	1,7	1,2	0,5

Er is sterk bewijs dat het nemen van voornoemde preventieve maatregelen zeer effectief is om het risico van woninginbraak te reduceren. De afwezigheid van vijf betrekkelijk eenvoudige maatregelen maakt het inbraakrisico in vergelijking met de aanwezigheid daarvan liefst zestien keer zo hoog. Gezien het enorme potentieel en de positieve effecten van criminaliteitspreventieve maatregelen lijkt het

wonderbaarlijk dat preventie tot nu toe zo'n ondergeschikte rol heeft gespeeld.

Het tweede voorbeeld toont aan dat de aanpak van herhaald slachtoffer-schap bij woninginbraak succesvol is. Deze aanpak is gebaseerd op het gegeven dat na een woninginbraak het risico om opnieuw slachtoffer te worden sterk toeneemt. Naarmate in een woning vaker ingebroken wordt, neemt het aantal preventieve maatregelen in intensiteit toe. In het Britse Huddersfield heeft deze aanpak de volgende resultaten opgeleverd:

- een reductie van het aantal woning-inbraken met 30%;
- een daling van het aantal herhaalde woninginbraken;
- geen bewijs van criminaliteitsver-plaatsing;
- een toename van het aantal arrestaties als gevolg van een tijdelijke installatie van alarmsystemen, van 4% naar 14%;
- een toename van de kwaliteit van de verleende slachtofferhulp.

Conclusie

Dit artikel heeft duidelijk gemaakt dat er zich bij woninginbraak een aantal positieve ontwikkelingen voordoet. Zo is sinds 1995 een forse daling waar-neembaar, zeker wanneer de groei van het aantal particuliere huishou-dens over de afgelopen vijftien jaar in de analyse betrokken wordt. Uit de politiecijfers blijkt dat het totale aan-tal woninginbraken de afgelopen vijf jaar met 33% gedaald is. Gerelateerd aan de omvang van het aantal particu-liere huishoudens in deze periode is er sprake van een daling met 37%. Ook gegevens uit de Politiemonitor

Bevolking tonen eenzelfde soort ont-wikkeling aan. Uit de beschikbare lite-ratuur is een groot aantal mogelijke verklaringen voor de daling te destille-ren. Het empirische bewijs is tot nu toe echter mager. Het blijkt dat een aantal preventieve maatregelen gericht op woninginbraak zeer effec-tief is. Het is daarom zaak om vooral in preventie te investeren. Want hoe-wel het landelijk niveau van woning-

inbraak is gedaald, blijft het noodza-kelijk om er volop aandacht aan te besteden. Juist bij het delict woning-inbraak is niet alleen de materiële, maar ook de immateriële schade groot. Gezien de relatief slechte posi-tie van Nederland op Europees niveau is het geen overbodige luxe om de preventie en opsporing van woningin-braak hoge prioriteit te geven.

Speuren naar sporen

DNA-onderzoek vergemakkelijkt het opsporen van inbrekers. Die conclusie kan getrokken worden uit het vorig jaar afgeronde project 'DNA bij inbra-ken', dat in twee politieregio's (Utrecht en Midden- en West-Brabant) is uitgevoerd. Het project ging begin 1998 van start. In dat jaar werden in de beide regio's 14.691 (pogingen tot) inbraak gepleegd. De politie vond 573 biologische sporen, waarvan er 562 geschikt bleken voor onderzoek door het Gerechtelijk Laboratorium. Bloed (247 sporen) en peuken (197) behoorden tot de meest voorkomende vondsten, op afstand gevolgd door speeksel (84 sporen) en haren (21). Zeventig procent van het aangeboden materiaal – 391 van de 562 sporen – bleek geschikt voor het bepalen van een DNA-profiel. De ove-rige 171 sporen voldeden niet, onder meer omdat er te weinig celmateriaal beschikbaar was, of omdat het spoor sterk bevuild was door bijvoorbeeld rottingsprocessen. Vooral speeksel en haren bleken wat dat betreft minder geschikt; van de 84 speekselmonsters kon in 31 gevallen (37%) een profiel

opgesteld worden, bij haren bedroeg dat percentage 20% (4 van de 21 haren leverden een DNA-profiel op). Ver-gelijking van de sporen met de DNA-profielenregistratie die het Gerechte-lijk Laboratorium bijhoudt, leidde ertoe dat 5% van de aangeboden zaken opgehelderd kon worden. In Engeland en Wales, waar ze al veel verder zijn met het opbouwen van een DNA-databank, worden 300 tot 500 *hits* per week gerapporteerd. Onder-zoeker Manuel López van het Exper-tisecentrum Woningcriminaliteit ver-wacht dat bij landelijke invoering van DNA-onderzoek in Nederland het ophelderingspercentage voor woning-inbraken van circa 10% nu zal stijgen naar 25% tot 30%.

De resultaten van het project in Utrecht en Midden- en West-Brabant zijn gepubliceerd in 'Eindrapportage DNA bij inbraken', dat in samenwer-king met het Expertisecentrum Woningcriminaliteit is uitgegeven door politie, justitie en Gerechtelijk Laboratorium.

Met enige regelmaat worden in Nederland programma's opgezet die bedoeld zijn om daders te weerhouden van het plegen van verdere criminaliteit. Naar de resultaten van deze 'resocialisatieprojecten' wordt wel onderzoek gedaan, maar meestal alleen in de aanloopperiode van het project en steeds ook op een andere manier. Als gevolg hiervan hebben we geen goed overzicht van de effecten van deze projecten. De Recidivemonitor van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum van het ministerie van Justitie moet hier verandering in brengen.

Foto: Joost van den Broek

Recidivemonitor brengt resultaten preventieprojecten in kaart

Eens een boef...

door Bouke Wartna

Nog los van de schade en het leed voor de betrokken slachtoffers, kost de misdaad de samenleving enorm veel geld. Ga maar na: de dader van een misdrijf moet worden opgespoord, vervolgd en berecht en zijn straf zal vervolgens moeten worden uitgevoerd. Met elke stap in de strafrechtspleging zijn hoge kosten gemoeid. Alleen al om economische redenen is er dus alles aan gelegen om de ontwikkeling van criminele carrières af te remmen of zelfs geheel te stoppen. Initiatieven om de recidive onder delinquenten terug te dringen worden door de overheid dan ook van harte ondersteund. Er zijn de laatste decennia in Nederland tal van programma's ontwikkeld die tot doel hebben om bepaalde groepen daders terug te brengen op het rechte pad.

Sommige van deze resocialisatieprogramma's komen in de plaats van een gevangenisstraf, zoals bijvoorbeeld de hardekernprojecten die in de jaren negentig zijn opgezet. Andere, zoals dagdetentie en een project als Retour in Helmond, sluiten aan op het verblijf in een huis van bewaring of een gevangenis. De programma's bestaan uit onderdelen waarin gericht gewerkt wordt aan de problemen waar de

deelnemers mee te kampen hebben. Er wordt aandacht besteed aan het verkrijgen van scholing en werk, aan het vinden van geschikte woonruimte, aan de financiën, het afschudden van een eventuele verslaving of verbetering van de relatie met familie en vrienden. Hoe breder de aanpak, hoe meer onderdelen in het programma zijn opgenomen.

Kinderziekten

Resocialisatieprogramma's trachten voorwaarden te scheppen die de kans op een terugval naar de criminaliteit zo klein mogelijk maken. Om vast te stellen in hoeverre men daar in slaagt wordt recidive-onderzoek gedaan. Nagegaan wordt of de deelnemers aan een project in de periode na afloop van hun straf opnieuw delicten hebben gepleegd. Je zou zeggen dat daarmee het succes van de programma's komt vast te staan, maar dat valt in de praktijk nog tegen. Vaak wordt namelijk alleen in de beginperiode onderzoek gedaan; men volgt bijvoorbeeld de deelnemers uit de eerste twee jaar van het project. In deze periode kampen projecten doorgaans met allerlei kinderziekten en aanloopproblemen. De resultaten die men boekt, zijn dan niet bepaald representatief voor de

mogelijkheden die het project in zich bergt. Om een goed oordeel te vormen van het succes van een project is een deelnemersgroep van behoorlijke omvang nodig en moet het project ook zijn draai hebben gevonden.

Een ander probleem dat onderzoek naar de effecten van resocialisatieprogramma's vaak parten speelt, is het ontbreken van geschikt vergelijkingsmateriaal. Stel, onderzoek wijst uit dat de helft van een deelnemersgroep aan een project opnieuw in aanraking komt met de politie. Is dat nou veel of niet? Om daar uitspraken over te doen is een referentiepunt nodig: hoe hoog is het recidivepercentage in een vergelijkbare groep? Pas als je dat weet, kan het succes van het project op juiste waarde worden geschat. Maar het is niet zo eenvoudig om een goede vergelijkingsgroep te vinden.

Gebruik maken van resultaten uit eerder onderzoek is ook niet altijd mogelijk, omdat die resultaten vaak op een andere manier tot stand zijn gekomen. Voor de uitkomsten van het onderzoek maakt het veel verschil of men zich baseert op politiebronnen of op interviews met de deelnemers zelf. Bepalend is natuurlijk ook of men het recidivepercentage optekent na drie maanden of na drie jaar. Kortom, om een vergelijking met ander onderzoek

De auteur is als onderzoeker werkzaam bij het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum van het ministerie van Justitie.

Tekening: Hans Sprangers

te kunnen trekken moet de gehanteerde methode van onderzoek in grote lijnen dezelfde zijn. En dat is in de praktijk vrijwel nooit het geval.

Recidivemonitor

In Nederland zijn in de loop der jaren heel wat recidive-metingen verricht. Maar omdat dit te weinig systematisch is gebeurd, hebben we na al die jaren nog steeds geen goed beeld van de effecten van strafrechtelijke interventies. Niet van sancties in het algemeen en niet van resocialisatieprojecten in het bijzonder. Om aan deze situatie een einde te maken heeft het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) van het ministerie van Justitie de zogenaamde Recidivemonitor in het leven geroepen. Met dit project wordt eerst de opzet van het recidive-onderzoek gestandaardiseerd. Daarnaast wordt er gewerkt aan de totstandkoming van een speciaal onderzoeksbestand. Uit dit bestand kunnen de ruwe gegevens worden geput die nodig zijn om de

recidive te berekenen. De standaardisering en de bestandsopbouw maken het mogelijk om op grote schaal en stelselmatig recidive-onderzoek te doen. Door sommige metingen op gezette tijden te herhalen zullen bepaalde groepen delinquenten blijvend worden gevolgd.

De periodieke recidive-overzichten die zo ontstaan, vormen het referentiemateriaal dat nodig is om de resultaten van onderzoek onder meer bijzondere dadergroepen op waarde te kunnen schatten. Zo kan de recidive onder deelnemers aan dagdetentie bijvoorbeeld worden vergeleken met die van langgestraften die hun detentieperiode in een open inrichting afsloten. En de recidive onder de deelnemers van een project als Retour kan vergeleken worden met de recidive onder jongvolwassenen die rechtstreeks het huis van bewaring verlieten.

Vooruitzichten

Door systematischer en op grotere

schaal recidive-onderzoek te doen vergroten we het inzicht in de effecten van het justitieel ingrijpen. De Recidivemonitor stelt beleidsmakers en veldwerkers in staat de resultaten van hun inspanningen eenduidig in kaart te brengen. De eerste fase van het project, de standaardisering van het opzet van het onderzoek, is inmiddels zo goed als achter de rug. In de afgelopen maanden is uitgezocht welke aanpak het best kan worden gehanteerd. Het onderzoeksbestand dat als bron voor het recidive-onderzoek zal fungeren, is naar verwachting dit najaar operationeel. De eerste algemene recidive-overzichten mogen daarom volgend jaar worden verwacht. Vanaf die tijd kan dus ook beter worden ingeschat of projecten die speciaal zijn ontworpen om herhaald delinquentie te voorkomen, hun aspiraties weten waar te maken.

Foto: Jan Kanning, ANP

Onderzoek wijst uit dat voetbalgeweld in toenemende mate vermengd lijkt te raken met uitgaansgeweld. Of dit in Groningen ook het geval is, is onderzocht naar aanleiding van de ongeregelde heden bij het stadion en in de binnenstad na de wedstrijd Sparta-FC Groningen op 19 juni 1999. De onderzoekers concluderen dat van een vermenging met het uitgaansgeweld amper sprake is. Door een gebrekkige kennis van met name nieuwe groepen daders en hun motieven wordt een goed inzicht in het hedendaagse voetbalgeweld belemmerd.

Overenthousiaste voetbalsupporters

door Gijs Meijer en Jan Nijboer

De afgelopen jaren heeft zich een aantal grootschalige, ernstige incidenten voorgedaan rond voetbalwedstrijden. De confrontatie tussen twee rivaliserende supportersgroepen in Beverwijk, waarbij één dode viel, en de ernstige ongeregelde heden in de binnenstad van Rotterdam tijdens de huldiging van Feyenoord als landskampioen van het seizoen 1998-1999 zijn hier voorbeelden van. De vraag rijst dan ook of het voetbalvandalisme zich in ongunstige richting ontwikkelt. In onderzoeken zoals van het Crisis Onderzoeks Team na de rellen in Rotterdam (COT, *Voetbal en geweld*, 1999) wordt geconcludeerd dat voet-

balgeweld in toenemende mate vermengd raakt met uitgaansgeweld. Al snel wordt vervolgens in zijn algemeenheid gesuggereerd dat de aard en omvang van het voetbalgeweld veranderen.

Ook in Groningen deden zich niet zo lang geleden ongeregelde heden voor. Op 19 juni 1999 leed FC Groningen in de laatste wedstrijd van de nacompetitie een onverwacht verlies tegen Sparta, waardoor promotie naar de eredivisie niet doorging. Na afloop van de wedstrijd was de binnenstad van Groningen het toneel van ernstige openbare-ordeverstoringen, die lan-

delijk de aandacht trokken. Burgemeester Wallage van Groningen liet daarop een inventariserend onderzoek uitvoeren, om na te gaan er sprake was van een vermenging van voetbalgeweld en uitgaansgeweld. Het onderzoek werd uitgevoerd door onderzoeksbureau Intraval en de afdeling Criminologie van de Rijksuniversiteit Groningen. Op basis van dit onderzoek kan – zoals in dit artikel wordt betoogd – geconcludeerd worden dat voor een goed begrip van het hedendaagse voetbalgeweld inzicht in de lokale situatie en de beweegredenen van overenthousiaste voetbalsupporters onontbeerlijk is.

Gijs Meijer is als onderzoeker werkzaam bij Intraval. Jan Nijboer is als onderzoeker verbonden aan de Vakgroep Strafrecht en Criminologie van de Rijksuniversiteit Groningen.

Door dik en dun

In zekere zin zijn de achterban van Feyenoord en FC Groningen vergelijk-

baar. Het "geen woorden maar daden" van de Rotterdammers vertoont overeenkomst met de spreekwoordelijke Groningse nuchterheid. Beide clubs hebben duidelijk een eigen identiteit en een zeer trouwe aanhang van (over)enthousiaste supporters die voor hun club door dik en dun gaan. Net als Feyenoord kent ook FC Groningen een lange traditie op het gebied van voetbalvandalisme. De club neemt in de landelijke registratie van voetbalvandalisme dan ook een bijzondere plaats in. In de seizoenen 1997-1998 en 1998-1999 komt Groningen, na Feyenoord en Vitesse, op een derde plaats wat betreft het aantal aangehouden supporters. De politie-inzet bij FC Groningen is navenant groot: een vierde plaats na Ajax, Feyenoord en Vitesse.

Er waren redenen om te veronderstellen dat bij de rellen in Groningen sprake was van een vermenging van voetbalgeweld en uitgaansgeweld, vergelijkbaar met de huldiging van Feyenoord in Rotterdam. Na de voetbalwedstrijd Groningen-Sparta deden zich immers – naast de gebruikelijke ongeregelde heden rondom het stadion – ook in het uitgaanscentrum van Groningen gewelddadigheden en ver-

nielingen voor. In het onderzoek van Intraval en de Rijksuniversiteit Groningen is nagegaan of daarbij ook niet-voetbalsupporters van de gelegenheid gebruik hebben gemaakt om geweld te plegen en vernielingen aan te richten. Onder de aangehouden verdachten bevond zich namelijk een relatief groot aantal *first offenders* van voetbalgeweld. Ze behoorden niet tot de bekende supportergroepen en waren tot dan toe ook niet bij het Centraal Informatiepunt Voetbalvandalisme (CIV) geregistreerd. Bovendien is geconstateerd dat een aanzienlijk deel van de aangehouden verdachten (soms grote hoeveelheden) alcohol had genuttigd.

Toch blijkt uit het onderzoek dat het uitgaanspubliek waarschijnlijk maar zeer beperkt betrokken was bij de rellen. Een belangrijk deel van de aangehouden verdachten in de binnenstad had eerder die avond de wedstrijd bijgewoond of was betrokken bij ongeregelde heden rondom het stadion eerder op de avond. De aangehouden verdachten hebben geen opvallend rijk verleden als pleger van uitgaansgeweld. Wellicht hebben de risicowedstrijd en de ongeregelde heden een aantal relbeluste personen aangetrokken.

De veronderstelling dat geweldplegers zonder affiniteit met voetbal of voetbalrellen zich hebben laten meeslepen in de ongeregelde heden in de binnenstad lijkt niet houdbaar. Bovendien is uit een analyse van de processen-verbaal bekend dat een aantal hooligans elkaar telefonisch op de hoogte heeft gebracht van de op dat moment aan de gang zijnde rellen bij het stadion. Uit de analyse van de processen-verbaal blijkt verder geen direct verband tussen overmatig alcoholgebruik en de mate van betrokkenheid bij de ongeregelde heden. Het alcoholgebruik van de daders kan geen overtuigende verklaring geven voor de aard en omvang van de ordeverstoringen op de bewuste avond. Over het drugsgebruik van de daders valt op grond van de beschikbare bronnen vrijwel niets te zeggen.

Zicht op de daders

In het onderzoek is gebleken dat het beeld van de politie en de club op de bij het voetbalvandalisme betrokken personen en groepen fragmentarisch is. De gezichten van de relatief kleine 'oude harde kern' van FC Groningen vanden zijn bij de specialisten bekend. Op de 'nieuwe harde kern' van ongeveer vijftientig tot dertig

19 juni 1999: supporters van FC Groningen reageren de nederlaag van hun club

personen hebben zij minder goed zicht en over de naar schatting vijftig tot honderd 'meelopers' is – afgezien van hun jonge leeftijd – weinig bekend. Een onderscheid tussen oude harde kern, nieuwe harde kern en meelopers krijgt echter pas zin als duidelijk wordt wat voetbalvandalisme voor de onderscheiden groepen betekent en wat hun beweegredenen zijn voor het plegen van voetbalgeweld. Het merendeel van de sleutelinformanten uit het onderzoek meent dan ook dat de informatie van de specialisten daarover onvoldoende is. Beeldvorming berust te vaak op onbetrouwbare informatie.

De minder goede informatiepositie is deels het gevolg van de wijze van registreren en hangt daarnaast samen met de werkverdeling tussen de politie en de club. Ruim 250 voetbalvandalen staan als supporter van FC Groningen bij het CIV geregistreerd. Een deel van hen is echter feitelijk geen supporter van FC Groningen. De registratie bij het CIV is verder ook niet afhankelijk van de uitkomst van de strafvervolgning. Aangehouden personen blijven geregistreerd, ook wanneer een zaak door de politie wordt geseponeerd. Door de ruime registratie en het groei-

ende aantal stadionverboden dat daarop volgt, wordt het zicht op de ergste raddraaiers minder helder. Hoewel de meeste deskundigen het stadionverbod een goede maatregel vinden, wordt het voor politie en club steeds moeilijker om op de handhaving ervan toe te zien. Door veroudering van registraties en bestandsvervuiling wordt het bovendien moeilijker om in een actuele situatie een goed beeld van de betrokken supporters te krijgen.

Goed zicht op de supporters wordt tegelijkertijd bemoeilijkt doordat verschillende partijen verantwoordelijk zijn voor de veiligheid. De politie voor de veiligheid *buiten* het stadion, de club (stewards en hoofdstewards) voor de veiligheid *binnen* het stadion. Bovendien gaan de meeste stewards na enkele maanden weer in een ander stadionvak werken, waardoor ze zich moeilijk een beeld kunnen vormen van de verschillende groepen. En ten slotte, voor zover er al sprake is van 'echte leiders', slagen die er veelal in buiten beeld te blijven. In het stadion zijn weliswaar camera's aanwezig, maar de meeste incidenten vinden buiten het stadion plaats.

Lokale situatie

Gezien de gescheiden verantwoordelijkheden en belangen van politie en club is een goede samenwerking van essentieel belang voor de handhaving van de openbare orde en veiligheid rond voetbalwedstrijden en de preventie van voetbalvandalisme. Dit geldt zeker voor de thuiswedstrijden van FC Groningen, die gespeeld worden in een enigszins verouderd stadion. Dit brengt enerzijds met zich mee dat de supporters relatief makkelijk materiaal kunnen slopen om mee te gooien en anderzijds dat het stadion moeilijk te beveiligen is door politie en club.

Daar komt nog eens bij dat het stadion is gelegen aan de rand van een mooi, maar onoverzichtelijk park, midden in een volkswijk. Bij risico-wedstrijden legt de politie een vrijwel ondoordringbaar kordon om de supportersbussen van de tegenpartij heen, aangezien de ingang van 'hun vak' is gelegen aan de parkzijde van het stadion. Op die manier zijn de uit-supporters redelijk goed beschermd, maar dat vraagt wel een grote politie-inzet. De ligging van het stadion in een woonwijk betekent voorts dat jongeren in de buurt al op jonge leeftijd

gen Sparta af op de Mobiele Eenheid achter het stadion. Foto: Jan Kanning, ANP

16 geconfronteerd worden met regelmatig terugkerende openbare-ordeverstoringen en betrekkelijk grootschalig politieoptreden. Wat dat voor hen betekent, wordt duidelijk uit het volgende citaat.

"Het is weleen kick hoor voetbalgeweld. Ik vind dat het er bij hoort. Ja, het is voor mij normaal geworden weet je, ik ben er in opgegroeid en ik loop zelf al vanaf mijn veertiende, vijftiende mee en ik ben nu twintig dus ik loop al zo'n vijf, zes jaar mee met die groep en ik vind het normaal geworden... In deze omgeving je ziet het voor je deur gebeuren. Ik woon honderd meter van het stadion, de busjes komen voor je deur langs, de paarden, charges weet je. Je ziet het al jaren lang en ik heb daar een tik aan overgehouden. Ik vind het een kick. Het is een punt wat niet echt spoort aan mezelf maar eh, het is niet normaal hoe wij over voetbal denken. Ja voetbal is wel mijn leven, ik voetbal zelf ook, mijn hele leven zo'n beetje al, maar het hoort er gewoon bij. Ik zou mij niet in kunnen beelden dat er voetbal zou zijn zonder voetbalgeweld en dat trammelant om het stadion heen. Het is al te lang daarvoor aanwezig en het zal ook nooit weggaan."

Invasie

Het agressieve optreden van grotere groepen supporters van andere clubs wordt door sommige jongeren in de buurt van het stadion ervaren als een

invasie in hun territorium, een provocatie waarop een reactie moet volgen. Dit is wellicht de reden dat een relatief groot deel van de door het CIV geregistreerde FC Groningen supporters afkomstig is uit de directe omgeving van het stadion. Het zou de moeite waard zijn om na te gaan of dat ook het geval is bij andere clubs waarvan het stadion in een woonwijk gelegen is.

Het onderzoek in Groningen maakt duidelijk dat lokale ontwikkelingen in voetbalvandalisme in een aantal opzichten afwijken van het landelijk beeld. Dat heeft consequenties voor de bestrijding en preventie van voetbalgeweld. Een goede kennis van de lokale situatie is daarvoor essentieel.

Ook aan kwalitatieve informatie van bijvoorbeeld jeugdhulpverleners, leerkrachten, wijkagenten en stewards bestaat behoefte. Door tegelijkertijd meer inzicht te verkrijgen in beweegredenen van (lokale) supporters wordt een meer toegesneden, integrale aanpak mogelijk.

De resultaten van het onderzoek van Intraval en de Rijksuniversiteit Groningen zijn gepubliceerd in het rapport 'Onderzoek Rellen Groningen-Sparta. Voetbalgeweld of uitgaansgeweld' (ISBN 90-72337-70-0). Voor meer informatie: Intraval. Bureau voor onderzoek en advies, Postbus 1781, 9701 BT Groningen, telefoon 050 - 313 40 52, e-mail intraval@intraval.nl.

Poldermodel voor preventie

Het Bundeskriminalamt in Wiesbaden heeft een overzicht uitgegeven van succesvolle preventieprojecten in Europa, Canada, de Verenigde Staten, Zuid-Afrika en Australië.

De bundel *Kriminalprävention* is thematisch van opzet. Aan de orde komen onderwerpen als de preventie van drugsgebruik, (seksueel) geweld, vermogenscriminaliteit, jeugdcriminaliteit, vandalisme en de bestrijding van onveiligheidsgevoelens. Per thema wordt ingegaan op preventieprojecten die hun sporen hebben verdiend. Behalve een korte beschrijving vermeldt de bundel per project de achtergronden, resultaten en het adres van de instantie waar men voor verdere informatie terecht kan.

Tot de beproefde recepten uit Nederland behoren volgens onze oosterburen de arbeids- en scholingsmarkt die op initiatief van de

Amsterdamse politie jaarlijks op de Berlage Scholengemeenschap (thans Esprit Scholengroep, vestiging Berlage) in De Pijp georganiseerd wordt, de harde-kernprojecten in Leiden, Den Haag, Zaanstad, Deventer en Groningen, de aanpak van graffiti in de wijk Rijpbergen te Helmond en het project 'Senioren en veiligheid' van de Amsterdamse politie. In de bundel wordt ook aandacht besteed aan het Vermiste Auto Register, het Informatiepunt Lokale Veiligheid en het Integraal Veiligheidsprogramma, dat tot het *Poldermodell für innere Sicherheit* uitgeroepen wordt.

Gegadigden voor de bundel *Kriminalprävention. Sammlung ausländischer Präventionsprojekte* kunnen zich wenden tot: Bundeskriminalamt, Kriminalistisches Institut, Fachbereich KI 13, 65173 Wiesbaden, Duitsland.

Op 1 september is de campagne 'Niet te starten, niet te stelen' van start gegaan. Met name bezitters van 'oude' auto's wordt aangeraden hun auto van een elektronisch beveiligingssysteem te voorzien. Doel van de Stichting Aanpak Voertuigcriminaliteit is dat in 2003 ten minste 60% van de auto's is toegerust met een startonderbreker.

17

Foto: Bert Verhoeff, Hollandse Hoogte

Campagne voor 4 miljoen startonderbrekers in Nederland

Valse start voor autodieven

door Ivoline van Erpecum

Iedere zestien minuten slaat een auto-dief ergens in Nederland zijn slag. In 85% van de gevallen is de buit een auto die minstens vier jaar oud is. Ingebroken wordt er nog vaker: iedere minuut sneuvelt er een autoruitje of wordt een portier opengehengeld. Op jaarbasis zou het gaan om meer dan 800.000 auto's. Geen gering aantal, dat best omlaag zou kunnen als meer autobezitters preventieve maatregelen zouden treffen. Met deze boodschap is de Stichting Aanpak Voertuigcriminaliteit samen met de RAI Autovak en de Stichting Certificering Motorrijtuigenbeveiliging een actie gestart om de burgers te wijzen op de risico's van autodiefstal en autokraak. De campagne 'Niet te starten, niet te stelen' wil met name bezitters van oudere auto's bewegen tot de aanschaf van een startonderbreker, liefst in combinatie met een alarmsysteem.

Of de gepresenteerde cijfers kloppen, is voor discussie vatbaar. Eén diefstal per zestien minuten leidt tot zo'n 32.850 gestolen auto's per jaar. Eén autokraak per minuut levert jaarlijks 525.600 getroffen auto's op. Tezamen ruim 550.000 schadegevallen. Dat is minder dan de 800.000 die de brochure van de campagne 'niet te starten, niet te stelen' vermeldt. Maar hoe het ook zij, feit blijft dat het aantal autodiefstallen en -kraken een aanzienlijke

schadepost vormt die – hoewel de schattingen uiteenlopen – zeker in de honderden miljoenen loopt.

Simpele preventie

Autobezitters kunnen zich relatief eenvoudig wapenen tegen diefstal van hun vierwieler. Volgens gegevens van de Stichting Certificering Motorrijtuigenbeveiliging neemt het diefstalrisico met een factor 12 af, indien een auto voorzien is van een startonderbreker of alarm. Vooral bij auto's die vóór 1 oktober 1998 zijn opgeleverd, valt nog preventieve winst te behalen. Op die datum werd de startonderbreker namelijk verplicht gesteld in alle nieuwe personenwagens. Dat dit effect heeft gesorteerd, blijkt wel uit de cijfers over het eerste halfjaar van 2000: slechts 15% van de gestolen wagens dateert van de jongste drie bouwjaar. Deze cijfers maken tevens duidelijk dat het probleem niet helemaal uitsterft met de introductie van de verplichte startonderbreker. "Professionele daders blijven zich richten op de dure, nieuwe merken", zegt directeur Guus Wesselink van de Stichting Aanpak Voertuigcriminaliteit. "Naarmate die moeilijker te stelen zijn, zoeken ze hun toevlucht tot andere wegen. Dat blijkt ook uit de toename van autodiefstal uit werkplaatsen en showrooms en diefstal van autosleutels uit woningen."

"De campagne 'Niet te starten, niet te stelen' richt zich vooral op oudere auto's," vervolgt Wesselink. "Juist deze wagens zijn vaak het voorwerp van gelegenheidsdiefstal; veelal worden ze gebruikt voor *joyriding*. Zo'n 65% van de onvreemde auto's wordt na verloop van tijd weer teruggevonden. De grens tussen gelegenheidsdiefstal en professionele diefstal is overigens niet altijd scherp te trekken. Soms worden ook auto's die door professionele daders gestolen zijn, teruggevonden. In procenten gaat het om een gering aantal. Een mooi voorbeeld vormen de autodiefstallen die een groep woonwagenbewoners pleegde om snelkraken uit te voeren op benzinestations. Voor 120 snelkraken roofden ze steeds een andere auto, die later langs de kant van de weg of in de Maas werd teruggevonden."

Limburgs succes

Directe aanleiding voor de campagne 'Niet te starten, niet te stelen' vormden de dalende afzet van startonderbrekers en de verschuiving naar diefstal van de wat oudere auto's. Besloten werd een landelijke campagne op te zetten, die geënt zou zijn op de succesvolle aanpak in Limburg-Zuid. In deze politieregio werkten in de periode van januari tot november 1999 politie, verzekeraars en autohandelaren eendrachtig aan het beteugelen

Met de Mobile Data Terminal controleert de politie via het kenteken of een auto gestolen is. Foto: Co de Kruijf, Hollandse Hoogte

van het aantal autodiefstallen. De aanpak leidde volgens Wesselink tot een daling van het aantal diefstallen met 13%, terwijl zich in de periode ervoor juist een stijging van 20% had voorgedaan. Traditiegetrouw is Limburg-Zuid een door autodieven veel geplaagde regio.

Navolging van het Zuid-Limburgse concept moet ertoe leiden dat in 2003 60% van de Nederlandse auto's voorzien is van een elektronische vorm van beveiliging. "Opklimmend in beveiligingsniveau is de startonderbreker de meest eenvoudige maatregel. Een trapje hoger staat het alarmsysteem, dat standaard gecombineerd wordt met een startonderbreker.

Tracking-and-tracing – waarmee zonder dat de dief er erg in heeft de positie van een gestolen auto wordt doorgegeven aan een alarmcentrale – is het meest effectief, maar ook het duurst. Een startonderbreker inbouwen kost zo'n f 350,-, terwijl je voor het voertuigvolgsysteem al gauw f 1.000,- kwijt zult zijn. Inmiddels is proefondervindelijk vastgesteld dat de invoering van *tracking-and-tracing* niet hoeft te stuiten op organisatorische belemmeringen. Er zit dus toekomstmuziek in, maar voor het in de fabriek inbouwen van dergelijke systemen zitten we op Europees niveau om

de tafel. Als klein landje red je het niet", aldus Wesselink.

1,5 miljoen extra

Van de ruim 6,3 miljoen geketekende voertuigen die het CBS op 1 januari 2000 telde, zijn er zo'n 2,5 miljoen voorzien van een startonderbreker. "Om de doelstelling in 2003 te realiseren hebben we dus nog 1,5 miljoen te gaan", zegt Wesselink. "Jaarlijks komen er 60.000 nieuwe auto's bij. De eerste 180.000 zijn dus makkelijk verdiend." De resterende 1,3 miljoen zullen via brochures, posters, tv- en radiospotjes over de streep getrokken moeten worden. Bovendien werpen politie (achtien van de 25 regio's hebben volmondig 'ja' gezegd tegen de actie), garages, verzekeraars en een aantal autofabrikanten zich op als warme pleitbezorgers van goedbeveiligde wagens.

Een ongunstige uitzondering vormt Opel Nederland. Wesselink: "Hoewel Opel tot de meest gestolen auto's behoort, koestert de importeur geen enkele interesse voor het promoten van de startonderbreker onder zijn klanten. Ik erger me bont en blauw aan die houding. Schrijf dat maar met grote letters op. Je werkt je drie slagen in de rondte, trekt er hard aan, tracht alle neuzen in dezelfde richting te krij-

gen en dan zegt een van hen: ik doe niet mee, ik kijk liever de andere kant op. Naar de consument toe is dat ook heel kwalijk. Het is bovendien dom van Opel. In Limburg-Zuid bleek dat men de actie waardeerde en er een reden in zag om later weer bij dezelfde dealer terug te komen voor een nieuwe auto. Ook verkooptechnisch gaat

"Houding van Opel Nederland is kwalijk en dom"

het dus om een goede actie. Overigens is de houding van Opel Nederland niet illustratief voor de *dealers* in het land. Per slot van rekening gaf minister Korthals van Justitie uitgerekend bij een Opel-dealer in Den Haag het startschot voor de campagne."

Foto: Bart Versteeg

Dit jaar zijn de eerste Echt Recht Conferenties geïntroduceerd in Nederland. Dader en slachtoffer, bijgestaan door familie of vrienden en verder iedereen die door het gebeurde geraakt is, komen tijdens een dergelijke conferentie bijeen, geven lucht aan hun emoties en vertellen vanuit hun gezichtspunt wat er voorgevallen is. Gezamenlijk stellen ze een herstelplan op waarmee de dader het begane onrecht teniet kan doen. Het slachtoffer kan zijn verhaal kwijt, krijgt antwoord op vragen als 'waarom ik?' en de dader wordt niet verstoten door zijn sociale omgeving. In Den Haag is inmiddels op een aantal scholen ervaring opgedaan met Echt Recht Conferenties.

Een niet-westerse benadering van onrecht

Echt Recht op Haagse scholen

Door Rob van Pagée

"Als ze mijn zoon alleen maar van school hadden gestuurd, zonder deze Echt Recht Conferentie, dan denk ik niet dat de boodschap zo helder bij hem was overgekomen", zegt een moeder na afloop. Zij, haar zoon en een vriend van hem hebben deelgenomen aan een Echt Recht Conferentie, omdat hij in de week ervoor op het schoolplein betrokken was bij een vechtpartij en met een mes was gaan dreigen. Een andere jongen had een schampwond aan zijn arm opgelopen. Gelukkig is er niets ernstigs gebeurd, maar het incident heeft grote indruk gemaakt op de leerlingen, personeel en ouders van de school. De regels van de school zijn duidelijk: geen wapens. En een mes is een wapen, ook al was het niet zo groot. Dus werd de jongen met onmiddellijke ingang geschorst in afwachting van... Ja waarvan? Een nader onderzoek? Overleg tussen schoolleiding en mentor? Definitieve verwijdering of misschien nog een kans geven? Een straf bedenken? En hoe gaan we om met de onrust op school? "Als de ouderraad nu eens een thema-avond over omgaan met agressie organiseert", werd er geopperd. En dan maar hopen

dat de onrust en gevoelens van onveiligheid bij leerlingen, personeel en ouders verdwijnen. Uiteindelijk zijn er maatregelen genomen.

Geraakt

Door een gebeurtenis als deze worden veel meer mensen geraakt dan zich op het eerste gezicht laat aanzien. Om te beginnen natuurlijk het directe slachtoffer – zijn arm zit in verband – en zijn familie. Maar ook de leerlingen die eromheen stonden en die het de anderen verteld hebben. De ouders die ervan horen en zich afvragen hoe veilig het op school is. Het personeel, dat dezelfde vraag heeft. En ook de schoolleiding die liever geen politie-agent, aanklager en rechter tegelijk wil zijn, maar wel verantwoordelijk is voor een goede respons. En ook de ouders van de jongen die het gedaan heeft, die hebben hem nu thuis. En als we niet oppassen is straks ook de dader nog slachtoffer geworden. Zit geschorst thuis. Naar een andere school? Misschien een jaar verloren? Die er het gevoel aan over houdt: "Ze moeten ook altijd mij hebben." Aan het eind zijn er alleen nog maar slachtoffers.

Is het probleem met de tijdelijke of definitieve verwijdering van school nu opgelost? Wat betekent het, om te beginnen, voor de dader? Wat heeft hij hiervan geleerd? Hij zit thuis na te denken over wat hij gedaan heeft. Althans dat hopen we en we hopen ook dat hij tot inkeer komt. Of nadenken in isolement en eenzaamheid effectief is, is nog maar zeer de vraag. Er is meer kans dat hij in de tijd dat hij geschorst is, of wacht op die andere school, lotgenoten treft op straat. Vaak in dezelfde positie als hij. En zo kunnen gemakkelijk subculturen ontstaan. De gekozen oplossing heeft voornamelijk als uitkomst dat de dader, tijdelijk of definitief, verwijderd is van de 'plek van het onheil'.

En de slachtoffers? Kunnen zij zich door deze maatregelen gerust voelen? De regels zijn gelukkig gehandhaafd. Op wapenbezit op school staat nu eenmaal verwijdering. Door aan die regel vast te houden moet de rust terugkeren. Echter, slachtoffers hebben na een dergelijke gebeurtenis vaak veel vragen: "Waarom had hij een mes bij zich?" "Waarom neemt iemand überhaupt een mes mee naar school en waarom juist naar onze school?" "Moest hij speciaal mij heb-

De auteur is directeur van de stichting Op Kleine Schaal te Voorhout.

ben?" "Heeft hij het op mijn zoon gemunt?" "Kan het weer gebeuren?" "Ben ik wel veilig, of is mijn zoon wel veilig voor die jongen?" En nu hij van school gestuurd is: "Zou hij wraak willen nemen?" "Me ergens buiten school opwachteren?" Slachtoffer willen meestal erkenning krijgen voor wat er gebeurd is, een kans om hun gevoelens te uiten, de verzekering dat het niet opnieuw gebeurt, weer een gevoel van veiligheid opbouwen en antwoord op de vragen die door deze gebeurtenis ontstaan zijn. Maar wie kan eigenlijk het beste antwoord geven op al deze vragen?

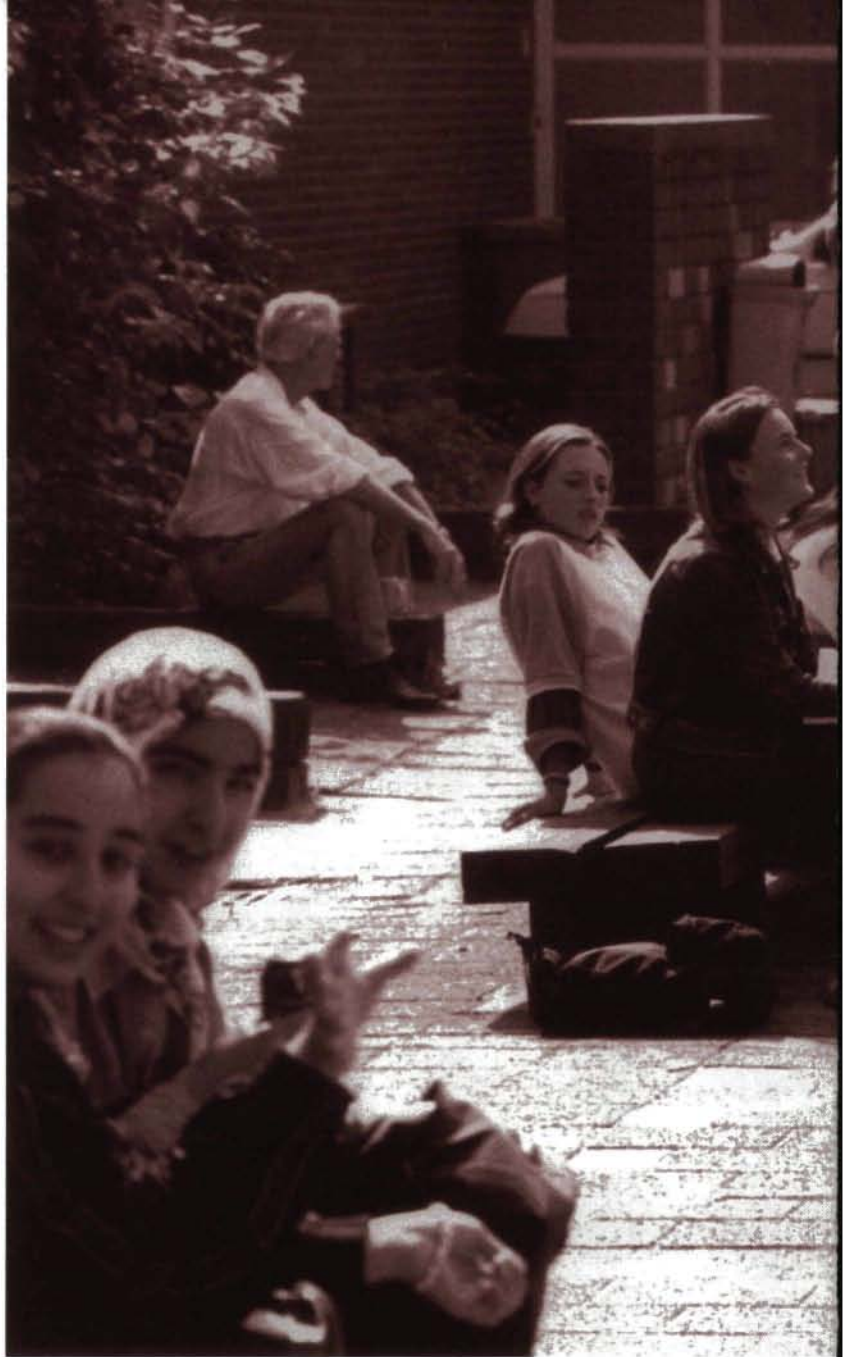
Westerse aanpak

Het uit elkaar halen van dader en slachtoffer en van elkaar isoleren is een typisch westerse oplossing van dit soort problemen. Het zit bijna als een reflex ingebakken in onze cultuur. Denk bijvoorbeeld aan een gewoon vechtpartijtje in een gang op school. Twee kinderen vechten, drie staan eromheen. Tien tegen één worden de vechtenden uit elkaar gehaald. "Jij gaat naar de klas en jij naar de conciërge en kom over een half uur naar mijn kamer." En tegen de omstanders: "Wat staan jullie hier te kijken, hebben jullie niets beters te doen?" Daders en slachtoffers uit elkaar en de omstanders genegeerd. Die hebben geen gevoelens of gedachten bij wat daar plaats vond. Zouden die eigenlijk

geen rol kunnen spelen in de oplossing? Het separeren van daders en slachtoffers en iedereen die door het incident is geraakt, gebeurt niet alleen op school, maar zit in ons hele rechtstelsel.

De oorspronkelijke bevolking van Nieuw-Zeeland, de Maori's, had last van deze westerse bejegening door school, politie, justitie en andere instituties. Zij zijn van oudsher gewend

om als er problemen zijn iedereen die daardoor geraakt is bij elkaar te brengen en een oplossing te zoeken. In Nieuw-Zeeland is het recht om binnen de eigen familie en het sociaal netwerk verantwoordelijk te blijven voor eigen problemen uitgewerkt in een model dat Family Group Conference heet. Het recht daarop is in de wet vastgelegd in de Young Person and Their Families Act van 1989. Overigens kende Nederland in

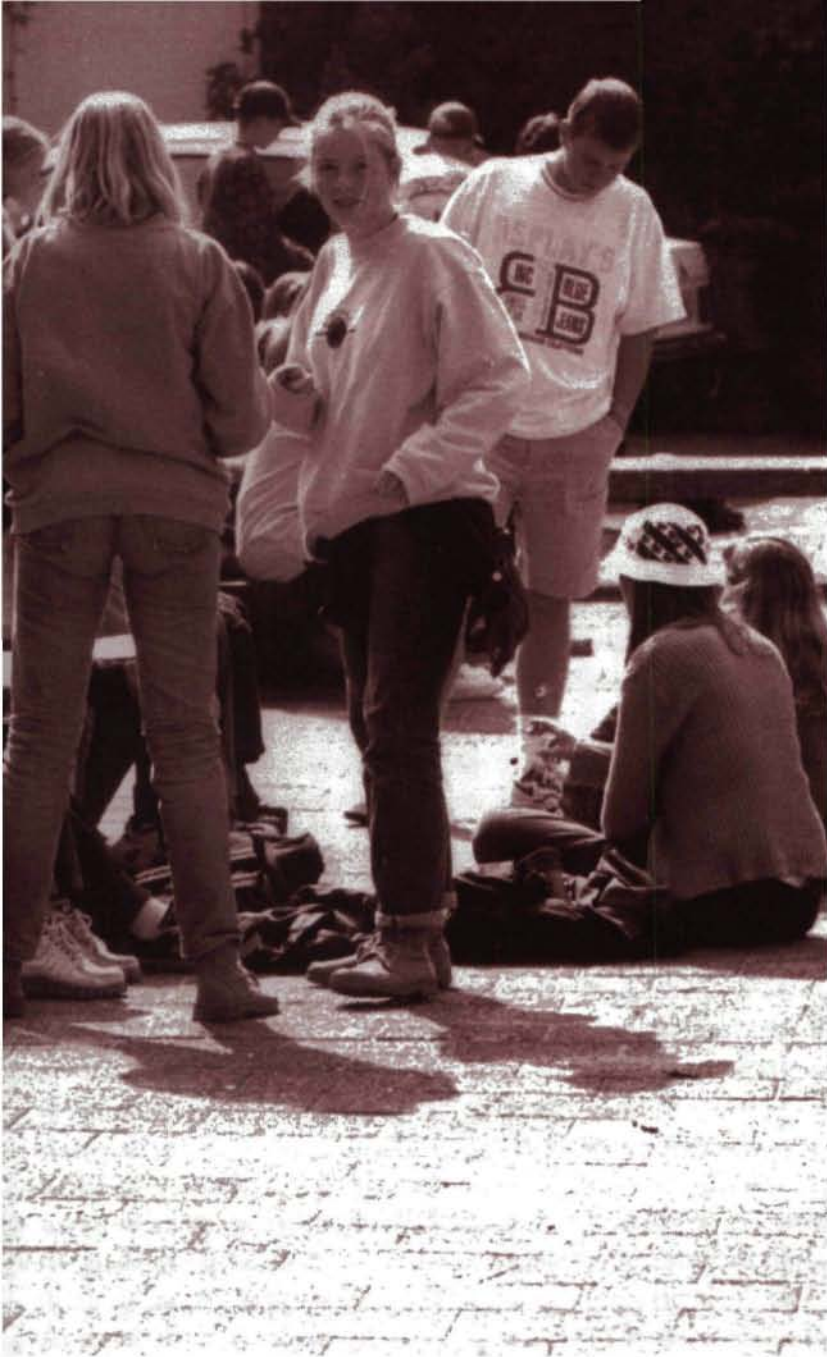

Foto: Ton Harland

de zeventiende en begin van de achttiende eeuw ten tijde van het Ancien Régime een vergelijkbare sociale omgang. De steden waren overvol onder invloed van de vrijwel permanente immigratie uit heel Europa. Informele buurtorganisaties met zelfgekozen functionarissen hielden zich bezig met praktische zaken die de buurt aangingen: van begrafenissen en armenzorg tot het oplossen van conflicten. Dit was een zelfregulerend

systeem van sociale controle met behulp waarvan de stedelingen geleerd hadden te geven en te nemen. Het formele rechtssysteem van de stad trad pas in zeer ernstige gevallen in werking.

Kans op herstel

Terug naar de dader uit het begin. Hem is een kans geboden om te proberen zijn daad te herstellen. Hij kon meedoen aan een Echt Recht

Conferentie. De voorwaarde daarvoor was dat hij erkende dat hij de dader was en verantwoordelijkheid nam voor wat hij gedaan had. Dat deed deze jongen en daarmee creëerde hij voor zichzelf een kans om de gevolgen van zijn daad onder ogen te zien en te proberen die te herstellen. Een coördinator – dat kan een leraar zijn, schoolbegeleider, schoolagent, een ouder of een medeleerling, die daarvoor een korte opleiding hebben gehad – bereidt deze conferentie voor. De coördinator gaat naar het slachtoffer en onderzoekt of het behoeft heeft aan herstel. Voor slachtoffers is dat niet altijd gemakkelijk, maar het biedt wel een kans om een antwoord te krijgen op zijn vragen. Voor het slachtoffer is het ook een mogelijkheid te herstellen van hetgeen gebeurd is.

Iedereen die door het gebeurde geraakt is, kan uitgenodigd worden. In dit geval waren het een klasgenoot van het slachtoffer die erbij stond en nog geprobeerd heeft in te grijpen, zijn vader en moeder en de conciërge die de vechtenden uit elkaar heeft gehaald en mee is geweest naar de eerste hulp. Zij kwamen met het slachtoffer naar de Echt Recht Conferentie. De dader zat er ook niet alleen. Zijn moeder was er, een klasgenoot die hem kon steunen en zijn mentor.

Drie rondes

De conferentie zelf bestaat uit drie rondes. Eerst vertellen alle betrokkenen, te beginnen bij de dader, wat er gebeurd is en hoe iedereen daardoor geraakt is. Alle gevoelens en gedachten kunnen geuit worden. De tweede ronde gaat over de vraag hoe de gevolgen van deze daad hersteld kunnen worden. Dit leidt tot een herstelplan dat door de aanwezigen gemaakt wordt. De coördinator draagt hieraan niet bij; hij is alleen facilitair aan dit proces. In het hier beschreven geval bestond het herstel op de eerste plaats uit een verontschuldiging aan het slachtoffer, zijn ouders en aan de conciërge. Deze spijtbetuyging kwam eigenlijk al vanzelf, omdat de dader zich zo schaamde. Daders zien tijdens een conferentie soms voor het eerst en vaak ook tot hun ontsteltenis, dat zij hun eigen familie en vrienden ook slachtoffer hebben gemaakt. In deze conferentie ging de zorg van de aanwezigen vooral uit naar het gevoel van onveiligheid dat bij veel leerlingen, personeel en ouders was ontstaan door dit incident.

De deelnemers bedachten een herstelplan waarin de dader een stukje voor de schoolkrant zou schrijven over wat er gebeurd is, hoe er mee omgegaan is en wat hij ervan geleerd heeft. De vader van het slachtoffer bood aan hem daarbij te helpen en uiteindelijk heeft ook het slachtoffer zelf eraan meegewerkt. De coördinator schrijft het plan op dat aan het eind door alle aanwezigen getekend wordt. Dat gebeurt in de derde fase.

Alle deelnemers kunnen elkaar nog informeel aanspreken; vaak is er wat te drinken of eten. Hier vindt meestal letterlijk de integratie plaats van de dader in zijn eigen netwerk, wordt wat er tijdens de conferentie gezegd is nog eens bevestigd en wordt een punt gezet achter het gebeurde.

Schaamte

Het gevoel van schaamte dat bijna altijd optreedt wanneer mensen met een eigen 'wandaad' geconfronteerd worden, wordt door de dader het sterkst gevoeld in de ogen van de mensen die om hem geven. Schaamte over een wandaad is alleen effectief, als er ook ruimte is voor integratie binnen het systeem van de dader en daar hoort ook de school bij. Daarom wordt de dader tijdens de conferentie omringd door de mensen die om hem geven en die hij respecteert. Zij zijn ook de mensen die emotionele en sociale steun kunnen bieden op dit moeilijke moment en later. De deelnemers aan de conferentie maken zo 'echt recht'. Uit onderzoek is bekend dat zowel slachtoffers als daders en hun respectievelijke familie en netwerk meestal buitengewoon tevreden zijn over het recht dat zij zelf gedaan hebben.

Dader-af

Deze jongen was dader-af en kreeg veel waardering voor zijn inzet. Hij is op school gebleven. Het heeft zijn zelfbeeld goed gedaan. Hij en het slachtoffer zijn geen grote vrienden geworden, maar het probleem is opgelost en de spanning is weg. De

school heeft de dader de kans geboden om iets te leren van wat hij gedaan heeft door deze confrontatie aan te gaan en te werken aan herstel. De uitstraling van deze manier van omgaan met wandaden in de school was groot. Leerlingen, personeel, ouders weten nu dat het niet alleen gaat om het handhaven van de regels, maar ervaren ook dat er een manier is om om te gaan met overtredingen. Een heel menselijke manier waar zij zelf deel aan kunnen hebben en die alle betrokkenen erbij betreft. Dit leert kinderen iets, meestal voor de rest van hun leven. En de school heeft een middel om te zorgen voor een veilige leeromgeving en positief pedagogisch klimaat.

Meer informatie over Echt Recht Conferenties kan ingewonnen worden bij: Stichting Op Kleine Schaal, Componistenlaan 79, 2215 SN Voorhout, telefoon 0252 - 21 91 11, www.echt-recht.nl.

Volgens hoogleraar Mark Fleisher dreigen in Amsterdam-West Amerikaanse toestanden, omdat zich daar jeugdbendes vormen die vergelijkbaar zijn met de *streetgangs* in de VS. In Den Haag gaf hij een lezing over het uitzichtloze leven van jeugdbendes in Amerika.

23

Foto's: Helge Hummelvoll, Hollandse Hoogte

Streetgangs in de VS

Bye, bye, American dream

door Ivoline van Erpecum

In Amsterdam-West dreigen Amerikaanse toestanden. De voortekenen wijzen erop dat zich in dit deel van de stad jeugdbendes aan het vormen zijn, vergelijkbaar met de *streetgangs* in de Verenigde Staten. Dat beweert althans de Amerikaanse hoogleraar criminologie Mark Fleisher. Onlangs was hij in Nederland, bracht een bezoek aan Amsterdam en hield op uitnodiging van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum van het ministerie van Justitie een lezing over jeugdbendes in de VS.

Fleisher is naar eigen zeggen momenteel de enige die in de Verenigde Staten onderzoek verricht naar jeugdbendes. Een tijd lang volgde hij van dichtbij het leven van de Fremont Hustlers in Kansas City in de Midden-Amerikaanse staat Missouri. Dag en nacht maakte hij deel uit van de groep, die als zeer gewelddadig bekend staat en het hoogste aantal moorden van Kansas City op haar geweten heeft. Ook op andere terreinen vormen de Fremont Hustlers een opmerkelijk bende. Vrouwen zwaaien er namelijk de scepter. Die hoge positie kan overigens niet verhinderen dat ze regelmatig in elkaar geslagen worden door de mannelijke bendeleden. Tiencrzwangerschappen zijn schering en inslag. Aan de rokken van meisjes van 16, 17 jaar hangen vaak één, twee kinderen die onbekommerd getuige mogen zijn van de handel in drugs, de voornaamste inkomstenbron van de bende.

Van voorbehoedsmiddelen hebben de bendeleden nog nooit gehoord; ze kunnen amper lezen of schrijven. Analfabetisme is niet de enige overeenkomst. Alle bendeleden zijn opgegroeid in probleemgezinnen, waar ten minste een van de ouders verslaafd is aan drugs en/of alcohol en enige tijd in het gevang heeft verkeerd. Huiselijk geweld is eerderregel dan uitzondering. De ouders, die zelf ook afkomstig zijn uit probleemgezinnen, zien het nut van onderwijs niet in. Anders dan in Nederland fungeert het onderwijs in de VS niet als vangnet voor potentiële *drop-outs*. Wie spijbelt, wordt niet achter de vordden aan gezeten. De medische verzorging van de kinderen is ronduit slecht. Aan hen die een verzorgd gebit hebben, kun je zien dat ze al eens in de gevangenis hebben verkeerd. Tanden en kiezen worden daar – vaak voor het eerst – stevig onder handen genomen.

De bendeleden houden er een ongezonde levensstijl op na. Ze snuiven lijm, zijn verslingerd aan alcohol of drugs, eten *fastfood* bij McDonalds. In de bijna twee jaar dat Fleisher in hun aanwezigheid verkeerde, heeft hij hen slechts één keer betrappt op het eten van groente. De Fremont Hustlers telde zo'n zeventig dat tachtig leden, waarvan de jongste negen jaar was. Typerend voor de *streetgang* is de discriminatie naar ras en leeftijd (*shorties* heten de jongsten), het afbakenen en bewaken van een eigen territorium en het gebruik van specifieke symbolen

(jargon, graffiti, kleding) waarmee de jongeren zich kunnen manifesteren als lid van de bende. Het via drugs-handel snel verdiende geld – tienduizenden dollars per week – nog sneller uitgeven hoort er ook bij. Dure cadeaus, snelle auto's, leren jasjes en wapens die gekocht worden van 'bevriende' bendes, vormen de favoriete uitgaven. Wie eenmaal tot de groep behoort, zal niet snel zijn gedrag wijzigen, zelfs niet als de bende uiteengevallen is.

Het zou mogelijk moeten zijn (een aantal) leden van jeugdbendes in een vroeg stadium op het rechte pad te krijgen, ware het niet dat daarmee geld gemoeid is. De gemiddelde Amerikaan, die gelooft in de *American dream* waarbij je put uit eigen wilskracht om jezelf op te werken, is amper geneigd geld te geven aan preventieprojecten, die veelal uit private middelen worden gefinancierd. Het typeert volgens Fleisher het korte-termijndenken van de Amerikanen. De helft van de leden van *streetgangs* belandt uiteindelijk in de gevangenis, waar ze aan medische verzorging, onderwijs en bewaking de gemeenschap veel meer geld kosten. Het trieste is dat preventieprojecten uitwijzen dat het merendeel best vooruit wil komen, zijn leven wil beteren. Het trieste is ook dat de andere helft van de bendeleden vóór het bereiken van de volwassenheid vermoord wordt. Beide groepen krijgen in de VS geen kans fatsoenlijk te overleven. ● ● ●

Tekening: Hans Sprangers

Wanneer de rechter een dader verplicht tot het vergoeden van de schade die hij heeft aangericht, hoeft het slachtoffer niet meteen zelf actie te ondernemen. Sinds 1996 is het Centraal Justitieel Incassobureau belast met de inning van schadevergoedingsmaatregelen. Veelal met succes. Van de circa 15.000 zaken die het CJIB de afgelopen vier jaar aangeboden kreeg, kon minder dan 10% niet geïnd worden. Veel kale kippen blijken toch geplukt te kunnen worden.

Het innen van schadevergoeding door het Centraal Justitieel Incassobureau

Kale kippen plukken

door Jolien Huisman-Troost

Opsporing, vervolging en berechting zijn een bron van inspiratie voor veel schrijvers van zowel wetenschappelijke als populaire werken. De vierde schakel in de strafrechtelijke keten – de executie oftewel de tenuitvoerlegging van straffen – geniet daarentegen veel minder belangstelling. Met name de wijze van tenuitvoerlegging van geldstraffen is bij velen onbekend. In dit artikel wordt ingegaan op de praktijk van het innen van vermogenssancities door het Centraal Justitieel Incassobureau (CJIB). De nadruk zal liggen op het innen van schadevergoedingsmaatregelen, ofwel hoe je van kale kippen toch nog veren kunt plukken. Steeds vaker legt de rechter daders de verplichting op om de door hen gemaakte schade aan slachtoffers te vergoeden. Geregeld wordt bij zo'n schadevergoeding een vraagteken gezet, omdat veel daders bekend staan als de spreekwoordelijke kale kip.

Boetes innen

Het CJIB is bij de meeste Nederlanders bekend vanwege de inning van verkeersboetes. Naast die boetes heeft het CJIB in de afgelopen tien jaar veel meer taken gekregen op het terrein van de tenuitvoerlegging van straffen.

Een van die taken is de tenuitvoerlegging van de schadevergoedingsmaatregel. Formeel is het openbaar ministerie verantwoordelijk voor de executie van straffen. Echter, het openbaar ministerie heeft deze administratieve taken van de 24 parketten gecentraliseerd en geconcentreerd bij het CJIB. Evenals bijvoorbeeld het gevangeniswezen is het CJIB een onderdeel van het ministerie van Justitie. De vonnissen komen langs elektronische weg bij het CJIB binnen. Arresten van de gerechtshoven worden nog per post gestuurd, maar het is een kwestie van tijd voordat ook deze elektronisch worden verstuurd. De inning van de diverse soorten geldstraffen verloopt grotendeels identiek en valt in een aantal fasen uiteen: de inningsfase, de incassofase en de arrestatiebevelfase.

Inningsfase

In de inningsfase verifieert het CJIB de persoonsgegevens bij de Gemeentelijke Basis Administratie en stuurt een acceptgirokaart naar de veroordeelde. Indien de veroordeelde niet binnen dertig dagen betaalt, wordt een wettelijke verhoging opgelegd van 25 gulden en wordt een aanmaning met acceptgirokaart verzonden. Mocht de

veroordeelde opnieuw niet reageren, dan wordt een tweede wettelijke verhoging opgelegd van 20% van het verschuldigde bedrag en krijgt de veroordeelde een tweede aanmaning. Volgt er ook nu geen betaling of anderszins een reactie, dan wordt opnieuw een adresverificatie gedaan. Is er sprake van een nieuw adres, waardoor de veroordeelde de acceptgirokaart mogelijk niet heeft ontvangen, dan treedt opnieuw de inningsfase in. Blijken de adresgegevens niet te zijn veranderd, dan gaat de executie de incassofase in.

Incassofase

In de incassofase werkt het CJIB samen met gerechtsdeurwaarders. Deze kunnen beslag leggen op geld en op goederen die verkocht worden om aan het verschuldigde bedrag te komen. De werkwijze sluit aan bij de executie van strafrechtelijke boetevonnissen en de strafrechtelijke maatregel tot de ontneming van wederrechtelijk verkregen vermogen (de plukze-maatregel), die door de rechter wordt opgelegd om crimineel verkregen vermogen te ontnemen. In dit stadium wordt zoveel mogelijk persoonsgericht gewerkt. Dit houdt in dat slechts één lokale instantie, gerechtsdeurwaarder of politie belast is met de executie van vonnissen of maatregelen tegen dezelfde persoon. In het

De auteur is werkzaam bij het Centraal Justitieel Incasso Bureau te Leeuwarden.

geval van meerdere financiële sancties tegen dezelfde persoon krijgt in beginsel eerst het slachtoffer zijn schade vergoed. Het geld dat daarna binnenkomt, is voor de staat ter voldoening van de eventuele geldboete, de plukze-maatregel of de verkeersboete.

Het CJIB heeft de bevoegdheid beslag te leggen op het inkomen of de bankrekening van de veroordeelde. Deze mogelijkheid bevindt zich echter nog

in een experimentele fase en vindt momenteel alleen plaats bij de inning van verkeersboetes. Beslag op goederen of inkomsten kan alleen gebeuren via een dwangbevel uitgevaardigd door de landelijke officier van justitie. Het CJIB draagt de executie van het dwangbevel over aan een gerechtsdeurwaarder. In 8% van de geëxecuteerde zaken betaalt de veroordeelde alsnog aan de deurwaarder. Als alle mogelijkheden om geld te innen zijn

uitgeput, wordt een arrestatiebevel uitgevaardigd voor de tenuitvoerlegging van de vervangende hechtenis. De derde fase treedt dan in.

Arrestatiebevelfase

In de arrestatiebevelfase wordt een arrestatiebevel aan de politie gezonden met het verzoek de veroordeelde te arresteren voor de vervangende hechtenis. Zelfs op dit moment wordt op de valreep nog 1% van die zaken betaald. Tot op heden is slechts 3,7% van de zaken die zijn geëxecuteerd, geëindigd in een vervangende hechtenis. De reden voor dit geringe aantal is dat de inningstrajecten lang duren. Er zijn verhoudingsgewijs veel betalingsregelingen getroffen om tot inning van de geleden schade te komen. In de paar jaar (sinds 1996) dat het CJIB schadevergoedingsmaatregelen int, hebben veel zaken nog niet het gehele inningstraject doorlopen.

Na afloop van de vervangende hechtenis houdt de bemoeienis van de overheid met de inning van het geld op. Bij een geldboete die is opgelegd door de rechter, is de straf na de vervangende hechtenis ten einde. Bij de schadevergoedingsmaatregel ontheft de vervangende hechtenis de dader niet van de verplichting het slachtoffer te betalen. Het slachtoffer kan het nu verder zelf proberen om zijn schade van de dader vergoed te krijgen. Veelal is hij daartoe

reeds door de rechter gemachtigd, omdat tegelijk met het opleggen van de schadevergoedingsmaatregel vaak ook de civiele vordering door de rechter wordt toegewezen. De beledigde partij (het slachtoffer) krijgt van de griffie een afschrift van het vonnis om deze vordering te kunnen gaan afdwingen. De benadeelde wordt van tevoren verzocht hiermee geen actie te ondernemen in afwachting van de pogingen van de staat de schadevergoeding te innen. Dit om gelijktijdige executie te voorkomen.

Vrijheidsstraffen

Wekelijks checkt het CJIB alle nieuwe gedetineerden op nog niet geëxecuteerde straffen die het CJIB in huis heeft. Naast alle vermogenssancties heeft het CJIB ook een overzicht van alle vrijheidsstraffen die nog uitgevoerd moeten worden. Het CJIB coördineert sinds enkele jaren ook de tenuitvoerlegging van arrestatiebevelen voor de vrijheidsstraffen. Mocht de veroordeelde zijn gedetineerd, dan wordt een kopie van het nog niet geëxecuteerde vonnis gezonden aan de penitentiaire inrichting waar hij verblijft, voor aansluitende executie van de nog openstaande straf.

Moet de veroordeelde voor meerdere vonnissen nog een vrijheidsstraf ondergaan, dan geldt de volgende executievolgorde: om te beginnen zit hij de vrijheidsstraf als hoofdstraf uit en daarna de vervangende hechtenis voor de niet-betaalde schadevergoedingsmaatregel, geldboete, ontnemingmaatregel of verkeersovertreding. Ook nu staat weer de tegemoetkoming aan het slachtoffer hoog in de rangorde. Zodra de vervangende hechtenis voor de schadevergoedingsmaatregel heeft plaatsgehad, kan het slachtoffer zelf nog pogingen onder-

nemen om zijn schade te verhalen op de dader, ook al zit die nog in de gevangenis.

Veroordeelden zonder bekende woon- of verblijfplaats in Nederland plaatst het CJIB in het opsporingsregister.

Contacten

Het CJIB handelt alleen de correspondentie met de veroordeelde af. De parketten onderhouden het contact met het slachtoffer. Het CJIB informeert de parketten over de stand van zaken in de executie. Over elke nieuwe stap in de executie worden de parketten automatisch geïnformeerd. De parketten vormen het aanspreekpunt voor de slachtoffers en voorzien hen van alle informatie.

Nadat een vonnis is overgedragen aan het CJIB om te executeren, kan de veroordeelde alleen nog het CJIB verzoeken om in termijnen te mogen betalen. Een betaling in termijnen is aan strenge regels gebonden. Verzoeken tot een regeling die na de overdracht nog bij de officier van justitie binnenkomen, worden doorgezonden naar het CJIB. Vooral met veroordeelden die zijn gedetineerd, worden veel betalingsregelingen getroffen. In eerste instantie krijgen ook zij op de normale wijze de acceptgirokaarten voor het volledige bedrag toegezonden. Echter

veel gedetineerden blijken niet in staat ineens grote bedragen te betalen en doen alsnog een verzoek tot een betalingsregeling. Het CJIB heeft de mogelijkheid betalingsregelingen aan te gaan voor maximaal 27 maanden na de datum van onherroepelijk worden van het vonnis. Detentie is geen reden tot opschorting van de betalingsverplichting.

Resultaten

In september 1996 zijn de schadevergoedingsmaatregelen overgedragen aan het CJIB. Sinds die tijd zijn ongeveer 15.000 zaken aangeboden (zie tabel 1). Een vergelijking met de resultaten van voor die tijd is niet te maken, omdat toen nog maar nauwelijks landelijk de mogelijkheid bestond om de schadevergoedingsmaatregel op te leggen. Van de inning van verkeersboetes en strafrechtelijke boetes weten we dat die sinds de centrale en consistente aanpak van het CJIB op zijn minst is verdubbeld.

Van de circa 15.000 schadevergoedingsmaatregelen blijkt ruim 40% binnen een jaar geëxecuteerd te kunnen worden, hetgeen in bijna 90% van de gevallen tot betaling leidt. Voor ongeveer 10% van alle zaken loopt een betalingsregeling in termijnen. Minder dan 10% kan niet worden geïnd. 3,7% leidt tot een arrestatiebevel voor de vervangende hechtenis. Ongeveer eenderde van de veroordeelden heeft ook andere vonnissen lopen bij het CJIB die nog geëxecuteerd moeten worden.

Voor meer informatie kunt u terecht bij de afdeling Voorlichting van het CJIB, telefoon 058 - 234 20 33.

Tabel 1. Aanbod aan schadevergoedingsmaatregelen bij het CJIB

Jaar	Aantal schadevergoedingsmaatregelen
1997	3.864
1998	4.898
1999	6.335

Nieuwbouwprojecten worden op allerlei aspecten getoetst. Veiligheid is er daar één van. In de gemeente Almere is een test gedaan met het gebruik van Virtual Reality bij veiligheidstoetsing en voorlichting. Hieruit is gebleken dat dit technologische hulpmiddel het eenvoudiger maakt inzicht in de plannen te verschaffen. Het gebruik van Virtual Reality heeft echter ook nadelen. In dit artikel worden beide kanten van Virtual Reality belicht.

Illustratie: MCW Studio's, Den Haag

De voordelen en valkuilen van Virtual Reality

door Nicole Smits

Aan participatieve besluitvorming – het meedenken en meebeslissen door burgers – wordt in Nederland veel belang gehecht. Dat blijkt bijvoorbeeld uit de inspraakprocedures bij bestemmingsplannen. Stel je nu een willekeurige buurtbewoner voor die wil meepraten over de renovatieplannen voor zijn woonwijk. Hij bezoekt een informatiebijeenkomst. Aan de muur hangen plattegronden waarboven staat: "Uw wijk over tien jaar". Hij werpt er een snelle blik op, maar kan er geen wijs uit worden. De presentatie begint en de projectleider vertelt van de bestaande problemen en hoe die opgelost zullen worden. De buurtbewoner schrikt op, als hij hoort dat het gebouw bij hem aan de overkant ingrijpend zal worden verbouwd. "Wat krijg ik dan voor uitzicht?", vraagt hij zich af. "Ik wil wel de kerkklok kunnen blijven zien." De architect laat schetsen zien en legt uit dat er geen reden is voor ongerustheid. De tekeningen en woorden kunnen helaas niet alle twijfels wegnemen.

De volgende bijeenkomst zit de buurtbewoner weer in de zaal. Dit keer

wordt een soort film vertoond. De beelden zijn wat schematisch, maar hij herkent duidelijk zijn wijk, met wat veranderingen. Het lijkt net alsof hij door zijn eigen straat loopt. Links ziet hij zijn huis, rechts het verbouwde pand bij hem aan de overkant. Het ziet er best leuk uit. Toch begint hij opnieuw over zijn uitzicht. De architect pakt de computermuis en 'loopt' het huis binnen. Hij stopt in de erker en 'kijkt' omhoog. Boven het gebouw aan de overkant is de klok duidelijk te zien. De 'film' die de buurtbewoner zag, was een presentatie van Virtual Reality.

Virtual Reality is letterlijk vertaald 'denkbeeldige realiteit'. Met behulp van de computer wordt een driedimensionale wereld voorgesteld waarin je je kunt bewegen alsof je zelf in die ruimte staat. Met de muis kunnen de richting van de beweging en de kijkrichting aangegeven worden, evenals de hoogte waarop het 'oog' zich bevindt: vlak boven de grond, op ooghoogte, hoog in de lucht en alles daar tussenin.

Preventieve waarde

Bij Senter, een agentschap van het ministerie van Economische Zaken, bleven de voordelen van Virtual Reality niet onopgemerkt. Senter vroeg zich af op Virtual Reality van waarde kon zijn voor het stimuleringsprogramma Technologie en Samenleving en daarbinnen voor het thema 'criminaliteitspreventie'. Het vermoeden was dat Virtual Reality de toetsing van (bouw)plannen uit het oogpunt van sociale veiligheid en criminaliteitspreventie aanzienlijk zou verbeteren en vergemakkelijken. Op een congres in oktober 1998 werden gemeenten en politiekorpsen uitgedaagd om initiatieven in die richting te ontwikkelen. Almere was een van de partijen die de uitdaging oppakte, in samenwerking met de lokale politie en brandweer.

In Almere is in de eerste helft van 2000 gewerkt aan het project 'Virtual Reality voor een veilige realiteit'. Het gebruik van Virtual Reality bij bouwprojecten staat nog in de kinderschoenen. In Almere is het als pilotproject toegepast op de plannen voor een deel van het nieuwe centrum. Doel was de meerwaarde te onderzoeken van Virtual Reality bij het ontwerp en

Hierna beweegt men **zich** langs de routes en door de parkeergarage, waarbij deze al voortgaand op **veiligheidscriteria** getoetst kunnen worden.

Illustratie: MCW Studio's, Den Haag

Bij een presentatie wordt ten behoeve van het **overzicht** gestart met een helicopter-view. Illustratie: MCW Studio's, Den Haag

de beoordeling van stedenbouwkundige plannen uit oogpunt van veiligheid. De toepassing van Virtual Reality is vergeleken met de klassieke beoordelingswijze. Hiermee wordt de methode bedoeld waarbij kaartmateriaal en maquettes gebruikt worden om de plannen te visualiseren.

De nadruk lag in Almere op de meerwaarde van Virtual Reality bij het ontwerp en de beoordeling van ruimtelijke plannen. De presentatie is intensief gebruikt bij de beoordeling van de veiligheid en bij het ontwerp van de openbare ruimte. Daarnaast is de presentatie getoond tijdens voorlichtingsbijeenkomsten voor bewonersgroepen, winkeliers en andere belanghebbenden. Beide toepassingen van Virtual Reality hebben belangrijke leermomenten opgeleverd.

Voordelen

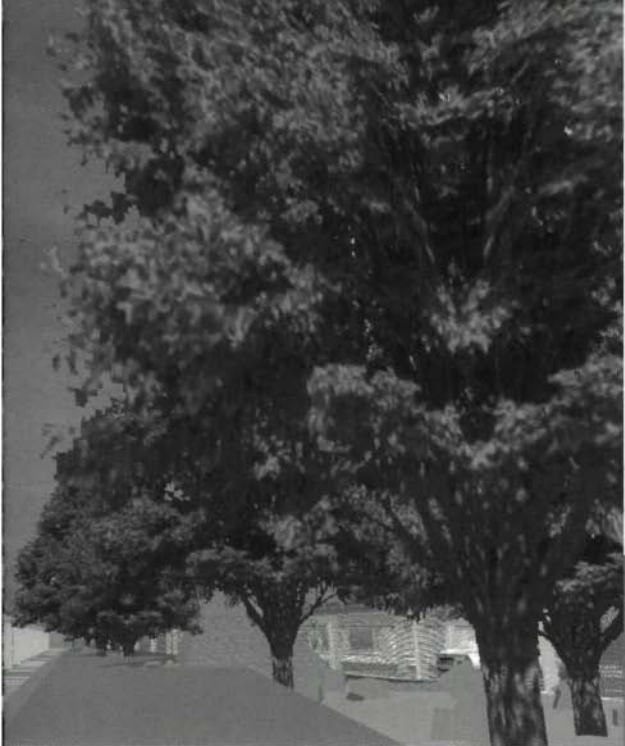
Een groot voordeel van Virtual Reality is dat het *inleven in het plan* veel een-

voudiger is. Je hoeft je niet in te beelden hoe een plaats eruit zal zien: je ziet het gewoon, op het computerscherm, in driedimensionaal perspectief. Bovendien kun je er middenin gaan staan en er doorheen bewegen, wat de realiteitswaarde nog verder verhoogt. Dit is van groot belang voor mensen die niet gewend zijn met tweedimensionale kaarten of bouwtekeningen te werken. Virtual Reality maakt plannen voor iedereen toegankelijk.

In dit verband is het ook van belang dat de *hoogte van het kijkpunt* bij een Virtual Reality-presentatie ingesteld kan worden. Hierdoor is het mogelijk de beleving van verschillende gebruikers te onderzoeken, zoals van kinderen, rolstoelgebruikers en lopende volwassenen. Daarnaast kan tot een helicopterview uitgezoomd worden, zodat een heel gebied overzien kan worden. Dit is regelmatig nodig tij-

dens een presentatie, omdat toeschouwers snel de weg kwijtraken in de virtuele wereld. Ook is het goed permanent een tweedimensionale kaart naast de presentatie op te hangen, zodat toeschouwers op ieder gewenst moment een blik op de kaart kunnen werpen.

Behalve voor minder geoefende kijkers kan Virtual Reality ook voor ontwerpers profijtelijk zijn. De visualisatie biedt namelijk een goed inzicht in de *ruimtetwerking en maatverhouding* van objecten. Virtual Reality blijkt duidelijk een meerwaarde te hebben voor plantoetsers, de doelgroep waar het project in eerste instantie op gericht was. Doordat het inleven eenvoudiger is, komen dingen aan het licht die anders mogelijk aan de aandacht waren ontsnapt. In Almere werd bij het zien van een onderdoorgang bijvoorbeeld meteen duidelijk dat er veiligheidsmaatregelen genomen moesten worden.

Virtual Reality maakt het goed mogelijk over de positie van de verlichtingspunten (lantaarnpalen) te oordelen. In het Almeerse project vroegen de plantoetsers **zich bij** dit beeld af, of de oriëntatie van de verlichting op de groenstroken wel voldoende lichtval op het voetpad tot gevolg heeft. Overigens is het **bij** de bewegende beelden van Virtual Reality nog niet mogelijk de precieze effecten van verlichting te beoordelen.

Illustratie: MCW Studio's, Den Haag

Een bijzondere mogelijkheid van Virtual Reality is het onderzoeken van bewegingen van voertuigen en de beleving bij *verschillende snelheden*. Dit kan op geen enkele manier op papier uitgebeeld worden. Voor de beoordeling is dit van belang, want als in een ruimte bijvoorbeeld alleen snelle auto's rijden, komt veel detaillering vaak hinderlijker over dan als dezelfde detaillering bij wandeltempo wordt waargenomen.

Bijkomend voordeel van Virtual Reality is dat de presentatie *snel aangepast* kan worden als tot wijzigingen in het ontwerp is besloten. Het aanpassen of opnieuw maken van een maquette, gebruikelijk bij de klassieke werkwijze, kost vaak meer tijd.

Valkuilen

Virtual Reality is een toegankelijke manier van visualiseren, maar het *realiteitsgehalte* heeft zijn grenzen. De beleving zal namelijk nooit volledig gelijk zijn aan de werkelijkheid. Bijvoorbeeld geuren, wind, temperatuur, drukte en sfeer kunnen niet vanaf een scherm waargenomen worden. Het feit dat *lichtwerking* (nog)

niet goed in Virtual Reality te verwerken is, is misschien wel het grootste probleem. Licht heeft namelijk een zeer grote invloed op beelden en de beleving ervan. Denk aan het verschil tussen dag en nacht, overgangen tussen zones met verschillende verlichtingssterkten, verlichting in een parkeergarage, donkere hoeken en schaduwen door bebouwing en beplanting en de beleving bij verschillende weertypen (zonnig, regen, mist).

De kern van het probleem is de complexiteit van het lichtspel en de grote reken capaciteit die nodig is om dit waarheidsgetrouw na te bootsen. Een computer heeft zoveel tijd nodig om één nauwkeurig beeld te berekenen, dat het 'real time' voortbewegen door de virtuele ruimte met een realistische

lichtweergave thans nog niet tot de mogelijkheden behoort. Virtual Reality is nog niet geschikt om keuzen te maken voor het soort verlichting dat in een gebied gewenst is. Voorlopig is het roeien met de riemen die je hebt: er zullen stilstaande beelden gebruikt moeten worden.

Net als lichtval zijn ook *bollende vlakken* niet goed in bewegende, driedimensionale vorm te visualiseren. Om een bollend vlak weer te geven worden in werkelijkheid namelijk een groot aantal kleine vlakjes getoond, waarvan bij beweging steeds het aanzicht berekend moet worden. De huidige computers zijn niet snel genoeg om die beweging vloeiend weer te geven.

Een gevaar van Virtual Reality is dat de toekomstige werkelijkheid eenvoudig *geïdealiseerd* kan worden. Een presentatie waar bijvoorbeeld geen mensen op straat lopen, waar de vloeren glimmen en er geen enkel propje op straat ligt, geeft geen geloofwaardige voorstelling van de nieuwe situatie. Toeschouwers worden erdoor verleid hun kritische standpunt te verlaten. Voor een objectieve toetsing is het belangrijk dat de beelden de toekomstige situatie zo dicht mogelijk benaderen, dus zónder extra mooie dingen en mét onvolkomenheden zoals straatvuil en verkeerd gestalde fietsen.

Virtual Reality-presentaties nodigen uit tot *kris kras bewegen* door de ruimte. Systematisch werken is er dan al snel niet meer bij. Als plantoetsers een sessie houden met het doel de plannen zo volledig mogelijk te beoordelen, dient een vooraf opgestelde lijst met aandachtspunten gehanteerd te worden die tijdens de virtuele rondgang door het te toetsen plangebied ook systematisch wordt gevolgd.

Een ander gevaar van Virtual Reality is dat het *getoonde beeld kan verschillen van het ontwerp op papier*. Een verkeerde of onduidelijke voorstelling van zaken kan onnodige kritiek oproepen of noodzakelijke kritiek doen wegblijven. Bij het project in Almere werd bijvoorbeeld door de toetsgroep gedacht dat in bepaalde hekken glas kwam te zitten, maar dit bleek strekmetaal te zijn. Door dit incident is het probleem aan het licht gekomen dat niet alle aspecten van een ontwerp voldoende helder in een Virtual Reality-presentatie gevisualiseerd kunnen worden. Alleen al om deze reden kan een Virtual Reality-presentatie nooit volledig in de plaats van klassieke advisering komen. Men mag

niet blindvaren op Virtual Reality en moet altijd tevens de beschikbare documenten raadplegen.

Ontwerpfasen

Een ruimtelijk ontwerp komt niet in één keer tot stand. Allerlei fasen worden doorlopen, waarbij een programma van eisen wordt uitgewerkt tot een voorlopig ontwerp dat na bijstelling uitmondt in een definitief ontwerp. Dit wordt vervolgens uitgewerkt tot een bestek. Virtual Reality is niet in al deze fasen even bruikbaar. In het *begin van het proces* is er nog te weinig om te visualiseren. Een presentatie kan dan eenvoudig het idee opleveren dat wat toeschouwers zien ook de toekomstige situatie zal zijn. Dit kan onnodig verkeerde verwachtingen wekken. Zeker voor het publiek wordt het gebruik van Virtual Reality in deze fase afgeraden. Voor insiders, bijvoorbeeld specialisten die een masterplan beoordelen, kan het wel zinvol zijn, mits niet beoogd wordt een realistisch beeld van de toekomstige situatie neer te zetten. Virtual Reality zou dan op een schematische manier gebruikt kunnen worden voor onderzoek naar specifieke thema's, bijvoorbeeld voetgangersstromen, laden en lossen of de beleving van volumes in de ruimte.

In de fasen van het *voorlopig en definitief ontwerp* heeft Virtual Reality zich in het Almeerse project bewezen als een goed hulpmiddel om de plannen te visualiseren en te toetsen. In *latere fasen* ontstaat de behoefte details te bekijken. Dit is met Virtual Reality niet goed mogelijk. Dit komt vooral door de technische belemmering lichtval adequaat weer te geven en die lichtval is nu juist bepalend voor een accuraat beeld. Hierdoor kunnen materialisering en kleurgebruik niet goed beoordeeld worden.

Geconcludeerd mag worden dat het gebruik van Virtual Reality bij de advisering over ruimtelijke plannen voorlopig naast en dus niet in de plaats van klassieke advisering zal komen.

Tekstuele toelichtingen, plattegronden, doorsneden, aanzichten en andere klassieke visualiseringen blijven nog van belang. De techniek van Virtual Reality moet ook op de juiste wijze ingezet worden, om te voorkomen dat de beoordelaars in valkuilen trappen.

'Virtual Reality, voor een veilige realiteit. Toepassing van Virtual Reality technieken voor het toetsen van ruimtelijke plannen op veiligheidsaspecten' is een leidraad voor gebruik van de Virtual Reality techniek, samengesteld op basis van de ervaringen in het Almeerse project. Het rapport is te bestellen bij Senter, telefoon 070 - 361 03 10.

Zaanse zakkenrollers

Het winkelende publiek waarschuwen voor zakenrollers sorteert effect. Dat is althans de ervaring in Zaandam, waar sinds mei 2000 een actie loopt tegen gauwdieverij. De (vrijwillige) politie en stadswachten wijzen burgers op nonchalant gedrag en delen gele kaarten uit met de boodschap 'pas op zakkenrollers'. Op spandoeken in de stad wordt deze boodschap eveneens verkondigd. Volgens de nieuwsbrief *Voor alle veiligheid* van de gemeente Zaandam daalde het aantal aangiften in mei naar vijf. In juni, toen het project vanwege het EK op een laag pitje werd gezet, steeg het aantal aangiften weer naar 27.

Foto: Michael Kooren, Hollandse Hoogte

Sinds vier jaar geleden het eerste kooigevecht in Nederland georganiseerd werd, is de weerstand tegen deze tak van 'sport' sterk toegenomen. Diverse burgemeesters hebben inmiddels geweigerd een vergunning te verlenen voor het houden van een kooigevecht. De burgemeester van Eindhoven voerde als argument aan dat het in elkaar meppen van de tegenstander waarbij bijna alles is toegestaan, een legitimatie van geweld inhoudt. De afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State stelde hem onlangs in het gelijk.

Kooigevecht hoort niet thuis in beschaafde samenleving

Strijd der gladiatoren

door Roeland de Korte

In april 1996 werd voor het eerst in Nederland, in de gemeente Emmen, een kooigevecht georganiseerd. Toentertijd was het een vrij onbekend fenomeen, dat voor nogal wat opschudding zorgde. Veel mensen vonden deze vechtsport te ver gaan. Deelnemers aan een kooigevecht mogen de technieken van alle bekende vechtsporten toepassen; er is maar weinig verboden. Dat het er bij een kooigevecht ruw aan toegaat, blijkt ook uit het feit dat het is toegestaan om met onbeschermd vuist en elleboog te stoten op het hoofd van de tegenstander, ook wanneer deze al gevloerd is.

Na het eerste kooigevecht is de weerstand tegen deze tak van sport sterk toegenomen. Organisator E. Boon begreep alle opwinding niet. Hij is van mening dat bergbeklimmen en boksen veel gevaarlijker zijn. Hij bewees zelfs dat een kooigevecht veiliger is dan een gevecht in de ring. Uit een kooi kun je niet vallen, uit een ring wel. Boon erkent dat er af en toe wel eens "rake klappen" kunnen vallen, maar – zo betoogt hij – er zijn altijd twee artsen aanwezig bij een kooigevecht.

Sport?

Stadsbestuurders en wetenschappers vragen zich echter af of een kooigevecht nog wel als een sport kan worden aangemerkt, aangezien heel veel trap- en stoottechnieken zijn toegestaan. In 1997 heeft een Bossche rechter een poging gedaan het begrip 'sport' te definiëren. Volgens deze rechter is er van sport sprake, indien de deelnemers een uitrusting dragen die hen beschermt en er een deugdelijk reglement is. Vanuit dit oogpunt bezien valt een kooigevecht niet onder het begrip 'sport', aangezien er slechts minimale regels van toepassing zijn.

Ondanks de protesten tegen dit type evenement heeft het bedrijf van Boon, Superfight Promotions, in 1997 en 1998 174 kooigevechten in Nederland georganiseerd. De meeste burgemeesters gaven schoorvoetend een vergunning af. Niet alle burgemeesters gingen echter door de knieën. Burgemeester D'Hondt van Nijmegen verbood als eerste in 1997 het kooigevecht. D'Hondt was van mening dat het kooigevecht niet in de "orde van de stad" past. Als burgemeester rekende hij het tot zijn taak ervoor te zorgen

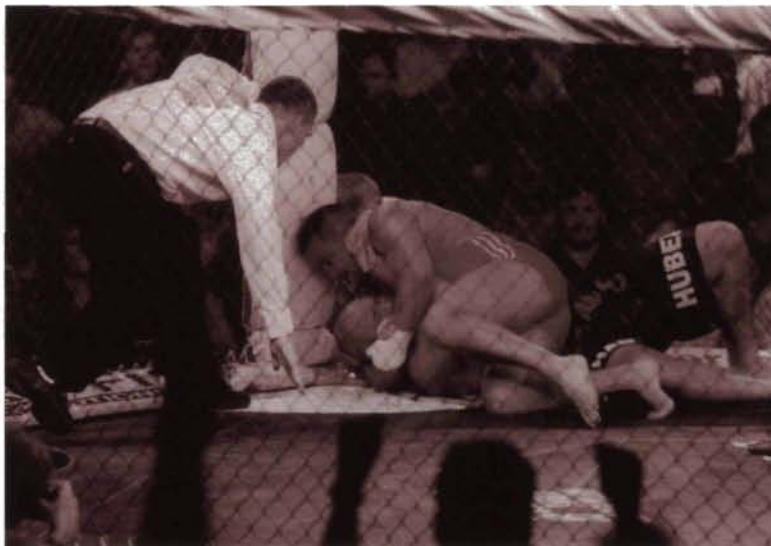
dat iedereen zich in de stad veilig voelt. Volgens hem zouden kooigevechten de veiligheid in de stad in ieder geval niet vergroten.

Waarderen van geweld

De Arnhemse bestuursrechter oordeelde in november 1998 dat de gemeente beter moest motiveren waarom kooigevechten niet getoleerd kunnen worden. D'Hondt zette daarop zijn argumenten duidelijker op een rijtje. Een kooigevecht is volgens hem geen officiële sport, maar een vermaak en het kijken ernaar kan worden beschouwd als het waarderen van geweld. De rechtbank deelde de mening van D'Hondt. Dit leidde ertoe dat het kooigevecht alsnog mocht worden geweigerd. Boon liet het er niet bij zitten en probeerde elders in het land een 'onschuldig' kooigevecht te organiseren. Hij wilde in Eindhoven een *ultimate fight* organiseren. Maar ook de Eindhovense burgemeester weigerde op grond van dezelfde argumenten als van D'Hondt een vergunning af te geven.

De Bossche rechtbank gaf de Eindhovense burgemeester gelijk. De afwijzing was volgens de rechter voldoende gemotiveerd. De rechtbank oordeelde dat het de burgemeester vrij stond om een kooigevecht te verbieden. De advocaat van Boon ging

De auteur is als strafrechtjurist werkzaam bij de Centrale Raad voor Strafrechttoepassing te Den Haag.

tegen deze uitspraak in hoger beroep bij de afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State. Op 25 augustus 2000 heeft deze afdeling uitspraak gedaan. Ze bepaalde dat een burgemeester het recht heeft een kooigevecht te verbieden.

Onzedelijk

Naar mijn mening onderschreef de afdeling Bestuursrechtspraak terecht het oordeel van de rechtbank. Burgemeesters zijn belast met de handhaving van de openbare orde in hun gemeente en het toezicht op openbare samenkomsten en verzamelingen. De burgemeester van Eindhoven achtte het zijn taak ervoor te waken dat de deelnemers aan een kooigevecht – ook al gaan zij op basis van vrijwilligheid het gevecht aan – hun veiligheid en gezondheid op een extreme wijze in de waagschaal te leggen. Door toestemming te geven voor een dergelijke vechtevenement zouden vormen van geweld en geweldsamusement worden gelegitimeerd, met negatieve gevolgen voor het maatschappelijk leven. Op deze wijze zou, aldus de burgemeester, afbreuk worden gedaan aan de zedelijkheid.

Het is aan de burgemeester overgelaten om te bepalen of en, zo ja, in hoeverre een dergelijk ruw evenement de

veiligheid of openbare orde verstoort. Bij het begrip 'veiligheid' gaat het dan met name om de veiligheidsaspecten op en rond het evenement. Een burgemeester mag echter de grenzen van zijn beoordelingsvrijheid niet overschrijden. In de onderhavige zaak was de afdeling Bestuursrechtspraak van mening dat de Eindhovense burgemeester in redelijkheid heeft besloten het evenement te verbieden.

Motivering

De uitspraak van de afdeling Bestuursrechtspraak is van groot belang. Immers, burgemeesters hebben nu de mogelijkheid om een kooigevecht te verbieden. De burgemeester zal dit besluit wel van een deugdelijke motivering moeten voorzien. Hij zal dus concreet moeten aangeven waarom en in hoeverre het organiseren van een *ultimate fight* de veiligheid, openbare orde of zedelijkheid verstoort.

De uitspraak is ook om een andere reden van belang. De afdeling Bestuursrechtspraak brengt een duidelijke scheiding aan tussen reguliere sporten zoals voetbal en het kooigevecht. Volgens haar moet voetbal, anders dan een kooigevecht, als een sport worden gezien waarbij het toepassen van geweld niet voorop staat.

Voor zover op het voetbalveld sprake is van lichamelijk geweld, wordt dat beschouwd als een overtreding. Bij een kooigevecht ligt dat uiteraard anders.

Barbarij

Gewapend met de uitspraak van de afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State kan een burgemeester op basis van gedegen argumenten gelukkig dit soort barbarij verbieden. Betekent dit nu het einde van het kooigevecht? Boon c.s. zullen in ieder geval met extra argumenten moeten komen om burgemeester en bestuursrechter ervan te overtuigen, dat een kooigevecht veiliger is dan boksen in een ring. Persoonlijk betwijfel ik of een kooigevecht een bijdrage levert aan het welzijn van de burger.

Ten tijde van het Romeinse keizerrijk behoorden gladiatorengevechten tot volksvermaak nummer één. Moderne varianten van gladiatorenspelen zoals het kooigevecht horen niet thuis in onze beschaafde samenleving.

Om de twee jaar verricht het VNG-bureau SGBO onderzoek naar het lokale veiligheidsbeleid. Net als in voorgaande jaren laat het beleid een dynamisch beeld zien. Gemeenten beproeven in de loop der jaren steeds nieuwe wegen in het bewerkstelligen van een integrale aanpak. Momenteel lijkt de voorkeur van de participanten uit te gaan naar een probleem- en wijkgerichte aanpak. De samenwerking laat echter nogal eens te wensen over.

33

Foto: Co de Kruijf, Hollandse Hoogte

Lokaal veiligheidsbeleid anno 2000

door Peter Castenmiller en Maurice Essers

Sinds het begin van de jaren negentig volgt SGBO, het onderzoeks- en adviesbureau van de VNG, in opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties de ontwikkelingen in het lokale veiligheidsbeleid. Sinds 1998 is deze 'beleidsmonitor' gekoppeld aan de Integrale Veiligheidsrapportage (IVR), die door Binnenlandse Zaken wordt opgesteld. Dit betekent dat voor de IVR 2000 eind 1999 wederom een onderzoek naar de ontwikkelingen in het lokale veiligheidsbeleid is uitgevoerd. In de IVR 2000 zijn de belangrijkste bevindingen opgenomen. Daarnaast heeft SGBO een uitgebreid rapport opgesteld.

De monitor

De monitor kent inmiddels een vast stramien, hoewel er natuurlijk bij elke meting verbeteringen doorgevoerd worden. Gebruikelijk is dat de monitor bestaat uit een schriftelijke enquête onder alle Nederlandse gemeenten. De enquête wordt aangevuld met interviews over de lokale praktijk. In de laatste meting is gekozen voor een betrekkelijk eenvoudig in te vullen

vragenlijst. De eenvoud is zowel gevonden in de lengte van de vragenlijst als in de diepgang van de vragen. Meer dan 70% van de gemeenten heeft een ingevulde vragenlijst teruggestuurd. Van de kleinste tot en met de grootste gemeenten was er sprake van een goede medewerking. Opvallend was dat juist in grotere gemeenten de respons bovengemiddeld was. In tegenstelling tot de enquête waren de interviews uitgebreider dan vorige keren. In twaalf gemeenten is gesproken met de burgemeester, de coördinator veiligheidsbeleid en de chef van de politie. In de keuze voor de twaalf gemeenten is aangesloten bij het onderzoek dat het Sociaal en Cultureel Planbureau uitvoert naar ontwikkelingen rond het thema 'jeugd en veiligheid'. Met het SCP heeft uitwisseling van de in beide projecten verkregen informatie plaatsgevonden.

Resultaten

In de hierna volgende alinea's vatten we enkele bevindingen puntsgewijs samen.

Grote en kleine gemeenten

In het algemeen komt het beeld naar voren dat grotere gemeenten 'actiever' zijn. Zij betrekken meer partners bij het beleid, verzamelen meer informatie, kennen meer thema's en projecten. Bij de interpretatie van deze bevinding moet in ogenschouw worden genomen dat in grotere gemeenten ook meer partners beschikbaar zijn, dat er meer informatie verzameld moet worden en dat er meer aanleiding is aandacht te besteden aan verschillende thema's. Aan de ogenschijnlijk meer actieve opstelling van grotere gemeenten kan daarom niet direct een oordeel verbonden worden.

Gemeente - politie

In 94% van de gemeenten wordt de veiligheidssituatie besproken met de politie. Onduidelijk is hoe de overige 6% hiermee omgaat. Hoewel de regierol in het veiligheidsbeleid aan de gemeenten wordt toebedeeld, blijkt uit de gesprekken dat in veel gemeenten de politie de feitelijke regie voert. De oorzaak hiervan moet gezocht worden in de grote kennisvoorsprong bij de politie en de gebrekkige kennis en capaciteit bij, met name kleinere, gemeenten. Kenmerkend voor het feit dat de politie vaak de regie voert, is dat (ook in grote gemeenten) de politie

Peter Castenmiller is als senior onderzoeker werkzaam bij SGBO, Onderzoeks- en Adviesbureau van de VNG. Maurice Essers was tot voor kort eveneens werkzaam bij SGBO, maar is thans beleidsadviseur bij de concernstaf van de gemeente Enschede.

Tekening: Hans Sprangers

vaak het driehoeksoverleg voorbereidt.

Oneigenlijke taken

Er heerst enige onduidelijkheid over de taakafbakening tussen gemeenten en politie. Gemeenten hebben het gevoel dat ze via bestuurlijke handhaving politionele taken op het gebied van milieu, parkeren en openbare orde invullen. De politie heeft het gevoel dat ze als hulpverlener gaten vult die vanuit het maatschappelijk werk, opbouwwerk, de geestelijke gezondheidszorg en het onderwijs blijven liggen en dat ze via het opbouwen van sublokale netwerken zelfs de gemeentelijke regierol waarneemt. Duidelijk is in elk geval dat er onvoldoende inzicht in of begrip voor elkaars taken en werkwijzen is.

Gemeente – OM

In al die jaren dat de monitor wordt uitgevoerd, komt de samenwerking tussen gemeente en openbaar ministerie als problematisch naar voren. In bijna de helft van de gemeenten wordt de veiligheidssituatie niet besproken met het openbaar ministerie. De samenwerking blijft veelal beperkt tot de contacten in de formele driehoeksoverleggen en de contacten in het kader van specifieke 'zaken'. De bereidheid van het openbaar ministerie om mee te denken over de invulling van het beleid is zeker aanwezig.

In de praktijk blijkt echter vaak dat tijdsdruk en cultuurverschillen de daadwerkelijke inbreng van het openbaar ministerie beperken.

Gemeente – externen

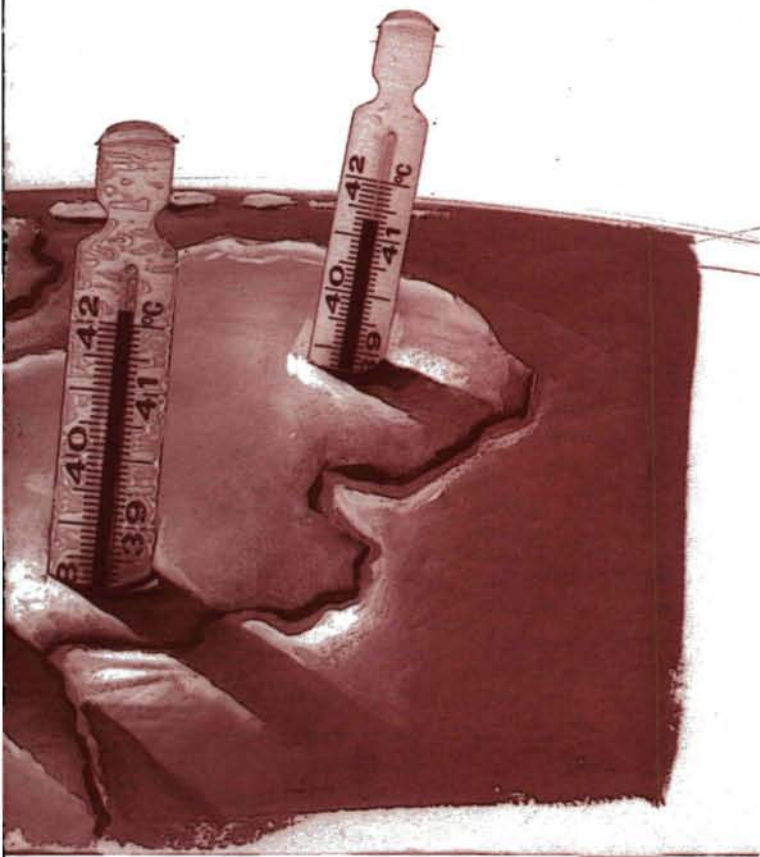
Uit de gesprekken is gebleken dat het contact met woningcorporaties, horeca-ondernemers, scholen, bedrijfsleven, buurt- of wijkraden en andere gemeenten belangrijk is voor een adequaat veiligheidsbeleid. Deze organisaties leveren enerzijds informatie en vervullen bovendien een rol bij de uitvoering van het veiligheidsbeleid. Desondanks wordt in niet meer dan de helft van de gemeenten de veiligheidssituatie met deze organisaties besproken. De houding van deze partners wordt door een aantal (gemeentelijke) gesprekspartners als afwachtend betiteld. Duidelijk is dat de regierol van de gemeenten ook het stimuleren en trekken van de aandacht voor veiligheid impliceert: als de gemeente niets doet, gebeurt er weinig.

Gemeente – burger

Gemeenten zijn ervan overtuigd dat het belangrijk is om de burgers bij het beleid te betrekken. Tegelijkertijd is ongeveer de helft van de respondenten van mening dat hiervan onvoldoende sprake is. Uit de gesprekken blijkt dat daar waar de samenwerking met de burgers volgens gemeenten succesvol is vormgegeven, deze samenwerking met name gestalte krijgt in het gebiedsgericht werken.

Betrokkenheid raad

De betrokkenheid van de gemeenteraad en van raadsleden bij het veiligheidsbeleid laat te wensen over. Een aantal gesprekspartners typeert raadsleden als weinig betrokken bij het veiligheidsbeleid. Raadsleden zouden ook weinig inzicht hebben in de veiligheidssituatie en de veiligheidsproblemen in een gemeente. In de raad worden wel regelmatig veiligheidsproblemen aangedragen, maar de beleidsmatige inbreng is veelal beperkt.

Veiligheidsnota

In de IVR 1998 is gemeld dat 31% van de gemeenten aangaf een nota over het veiligheidsbeleid te hebben vastgesteld in de raad; 27% van de gemeenten verwachtten destijds binnenkort een dergelijke nota vast te stellen. Op dit moment zegt 54% het veiligheidsbeleid schriftelijk in de raad te hebben vastgelegd.

Interne organisatie

Uit de gesprekken blijkt dat de ambtelijke organisatie dikwijls zeer sectoraal is georganiseerd. Dit belemmert een adequate behandeling van een typisch integraal thema als het veiligheidsbeleid. In ongeveer de helft van de door ons bezochte gemeenten kwam het voor dat veiligheidsbeleid geen onderwerp is dat in het managementteam wordt besproken. Ook vereist het de nodige moeite om diverse gemeentelijke sectoren en afdelingen bij het beleid te betrekken. Wat hierin meespeelt is dat de verschillende sectoren veelal niet vanuit één visie of

centrale doelstelling inzake veiligheid worden aangestuurd.

Veiligheidscoördinator

In veel gemeenten blijkt de positie van de (ambtelijke) veiligheidscoördinator in de gemeentelijke organisatie van doorslaggevende betekenis voor een succesvolle integrale aanpak van de veiligheidsproblematiek. Op basis van het onderzoek bestaat de indruk dat een coördinator die deel uitmaakt van de staf, waarbij hij de mogelijkheid heeft direct toegang te krijgen tot de diverse sectoren, de meest optimale invulling van deze positie is. Een veiligheidscoördinator die is ondergebracht in een sector en daardoor niet boven de sectoren staat, wordt zowel in de andere sectoren als in zijn eigen sector weinig serieus genomen.

Pro-actieve werkwijze

In een aantal gemeenten wordt veiligheid vanuit een praktische aanpak benaderd. Belanghebbenden (betrokken partijen, gemeente en politie)

gaan bij een concreet probleem om de tafel zitten. Ze bespreken wat het probleem is, voor wie het een probleem is en hoe het opgelost kan worden.

Vervolgens bekijken ze wie vanuit welke verantwoordelijkheid wat kan doen om het probleem op te lossen en soortgelijke nieuwe problemen te voorkomen. Ten slotte worden concrete afspraken gemaakt om daadwerkelijk uitvoering te geven aan de gekozen oplossing.

Wijkgericht werken

Het integrale karakter van lokaal veiligheidsbeleid krijgt momenteel met name op wijkniveau vorm. Op het niveau van de wijk blijken gemeenten erin te slagen de samenwerking te organiseren met burgers, corporaties, horeca-ondernemers, winkeliers en scholen. Ook de politie (gebiedsgebonden werken) en in toenemende mate justitie (Justitie in de Buurt) sluiten op deze wijkgerichte aanpak aan.

Algemeen beeld

In de vorige monitor, waarover SGBO in 1998 heeft gerapporteerd (zie ook SEC, december 1998), werd geconstateerd dat het beleid vooral vertaald werd in projecten. Daarmee kwam het structurele en gewenste integrale karakter van het veiligheidsbeleid onder druk te staan. Op basis van de huidige monitor kan worden vastgesteld dat de projectmatige aanpak

veelal uitmondt in structurele aanpassingen van de werkwijze. De op basis van de vorige monitor geuite vrees dat de projectmatige aanpak een bedreiging vormt voor een structurele en integrale aanpak van het veiligheidsvraagstuk kan op basis van de huidige kennis als ongegrond worden verklaard. Daar komt bij dat steeds meer gemeenten hun beleid ontwikkelen vanuit een kaderstellende nota. Ook stellen steeds meer gemeenten pogingen in het werk om op basis van een gedegen en gerichte verzameling van relevante informatie eerst tot een goede inventarisatie en analyse van bestaande problemen te komen. Dat zowel bij de inventarisatie als bij de beleidsontwikkeling en -uitvoering samenwerking met burgers, corporaties, horeca-ondernemers, winkeliers en scholen noodzakelijk is, dringt tot steeds meer gemeenten door en wordt ook door steeds meer gemeenten in de praktijk gebracht.

De meest opvallende en kenmerkende ontwikkeling van dit moment is dat het integrale karakter van lokaal veiligheidsbeleid met name vorm krijgt op wijkniveau. Daarbij wordt bij voorkeur een probleemgerichte aanpak gehanteerd, waarbij men de omslag maakt naar een pro-actieve en integrale aanpak van de specifieke problemen. Deze probleem- en wijkgerichte aanpak draagt de goedkeuring weg van alle participanten. Dit impliceert

dat thans een praktisch werkbaar invulling van het lokaal veiligheidsbeleid is gevonden, die als zodanig niet meer ter discussie staat.

Kanttekeningen

Bij het hiervoor geschetste beeld kunnen enkele kanttekeningen worden geplaatst. Ten eerste, nu een praktisch werkbaar invulling van het lokaal veiligheidsbeleid is gevonden, zou dit moeten betekenen dat participanten bereid zijn hun verantwoordelijkheid te nemen voor de aanpak van voor hen relevante onveiligheid in hun eigen wijk. De omslag van woorden naar daden blijkt echter in veel gemeenten nog veel moeite te kosten.

Voorts is de consequentie van het vinden van een praktisch werkbaar invulling dat veiligheidsbeleid minder een politieke zaak en meer een kwestie van uitvoering is geworden. Met de ontwikkeling naar een meer wijkgerichte aanpak berust de zorg voor veiligheid veelal bij niet-politieke, uitvoerende organen, onder aanvoering van de burgemeester, de wijkmanager en de politie.

Ook slagen niet alle gemeenten erin de voor hen gewenst geachte registersrol waar te maken. In een betrekkelijk groot aantal, vooral kleinere gemeenten wordt die registersrol feitelijk ingevuld door de politie. En, hoewel beide partijen meer en meer

van goede wil zijn, blijft de relatie tussen gemeenten en openbaar ministerie niet optimaal.

Al met al maakt de monitor duidelijk dat het lokale veiligheidsbeleid nog steeds verandert. Daarmee is niet gezegd dat het beleid nog niet volwassen zou zijn. Integendeel, het dynamische karakter van het veiligheidsbeleid, waarbij steeds wordt gezocht naar nieuwe wegen en vernieuwende aanpakken, resulteert in een voortdurende verbetering en verfijning van de activiteiten en zorgt er bovendien voor dat nieuwe ontwikkelingen tijdig worden gesignaleerd en opgepakt.

Het onlangs verschenen SGB0-rapport 'Lokaal veiligheidsbeleid: de stand van zaken in 2000' is op aanvraag gratis verkrijgbaar bij het Informatiepunt Lokaal Veiligheidsbeleid, telefoon 070 - 373 83 38.

Spelen tegen geweld

door Ivoline van Erpecum

Stel, tijdens een avondje stappen loop je over straat en ziet dat er in een steegje iemand wordt lastiggevallen. Wat doe je als puber van pakweg 13, 14 jaar? A: je negeert de medemens die in nood verkeert en loopt weg. B: je duikt het steegje in en gaat de confrontatie aan. C: je ijlt weg om hulp te halen. De keuze is niet eenvoudig, want – net zoals in het dagelijks leven – kan de uitkomst soms goed en soms helemaal verkeerd uitpakken.

Het dilemma is er één uit het spel tegen zinloos geweld dat student Jan van der Spoel ontwierp voor zijn afstuderen aan de Design Academy in Eindhoven. Doel van het spel is jongeren beter voor te bereiden op de confrontatie met extreme situaties. Als je met agressie te maken krijgt, reageer je onder druk van de spanning spontaan en impulsief. De gevolgen van het ondoordachte handelen kunnen echter ernstig zijn. Als je van tevoren hebt nagedacht over je houding in zo'n situatie, aldus Van der Spoel, ben je in het echte leven misschien beter in staat een beredeneerde keuze te maken.

Het spel is bedoeld voor jongeren van 12 tot 14 jaar. De spannende vormgeving is daaraan aangepast. Immers, de jeugd van nu is gewend aan spectaculair uitgedoste computerspelletjes. Toch heeft Van der Spoel bewust gekozen voor een bordspel-achtige variant, om de discussie met leeftijdsgenoten te bevorderen.

Het spel speelt zich af tijdens een denkbeeldig avondje stappen. De deelnemers moeten zoveel mogelijk *kicks* verzamelen. Onderweg van *kick* naar *kick* krijgen ze dilemma's voorgesteld. Het verloop van het spel is afhankelijk van de keuzes die ze maken. Een verkeerde beslissing wordt bestraft, een goede wordt beloond. Echter, net als in het werkelijke leven kan op soortgelijke dilemma's steeds een ander antwoord het juiste zijn. Het is ook mogelijk een verdieping aan te brengen door op het gekozen antwoord een nieuw dilemma te laten volgen. Bovendien kunnen factoren als alcoholgebruik en het steeds latere tijdstip van de avond van invloed zijn op de dilemma's.

Niet origineel

Echt origineel is het inmiddels officieel geregistreerde spel niet. Het intelligentiespel 'Open kaart' – ontwikkeld door KPMG – dat nogal eens in het bedrijfsleven gespeeld wordt, werkt

immers ook met dilemma's. Maar leuk en nuttig lijkt het me wel. Het spel is nog niet uitgetest op de jeugd. Ook zijn er, afgezien van een vormmodel, nog geen exemplaren van beschikbaar. Met steun van de stichting Kappen Nou! en de stichting Landelijke Organisatie voor Veiligheid en Respect probeert Van der Spoel gegadigden te vinden voor de productie en verspreiding. Bovendien is hij bezig bij diverse omroepen te polsen of ze belangstelling hebben om van het spel een tv-programma te maken.

Voor wie wil weten welke scores de keuzes bij het dilemma aan het begin van dit artikel opleveren, volgen hier de antwoorden. A: het was je beste vriend die in elkaargeslagen werd, 7 *credits* straf. B: je wordt zelf in elkaargeslagen, 5 *credits* straf. C: de hulp die je ijlings ging halen, liet te lang op zich wachten en het slachtoffer is ernstig gewond, 3 *credits* straf.

Het door Jan van der Spoel vormgegeven spel tegen geweld.

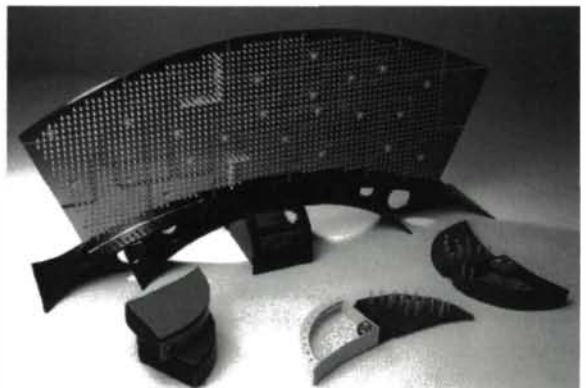

Foto: Piet den Blanken, Hollandse Hoogte

Recente publicat

Drugsverslaafden

- T. Kooijmans. 'Strafrechtelijke opvang verslaafden'. In: *Delikt en delinkwent* 30 (2000), nr. 6.

In dit artikel wordt een aantal specifieke aspecten rond de maatregel Strafrechtelijke Opvang Verslaafden (SOV) tegen het licht gehouden. De auteur gaat onder meer in op de verhouding tussen het openbaar ministerie en de rechter en de combinatie van de SOV met andere straffen en maatregelen.

Gewelddelicten

- Boerefijn e.a. *Het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen. Een verdiepend onderzoek naar het Nederlandse beleid in het licht van de verplichtingen die voortvloeien uit het Vrouwenverdrag*. Den Haag, Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, 2000.

Vanuit de optiek van het VN-Vrouwenverdrag belichten de auteurs in dit onderzoek de problematiek van geweld tegen vrouwen. Ze gaan onder meer in op de aard en omvang van verschillende vormen van geweld tegen vrouwen, zoals huiselijk geweld, seksuele intimidatie en vrouwenhandel. Ook hebben ze onderzocht op welke wijze geweld tegen vrouwen in Nederland wordt bestreden en in hoeverre de Nederlandse aanpak aansluit op het VN-Vrouwenverdrag.

- H. Eggen. 'Moord en doodslag. Platteland tien keer veiliger dan grote steden'. In: *CBS Index* (2000), nr. 4. De auteur beschrijft een aantal achtergronden van slachtoffers van dodelijk geweld in de periode van 1996-1998. Er is onder meer bezien of de kans om slachtoffer te worden van een levensdelict verschilt naar grootte van gemeente. Tevens is de verdeling naar leeftijd en geslacht van slachtoffers nagegaan en welke motieven zoal een rol spelen bij het geweld. Ook komt de wijze waarop de moord uitgevoerd wordt aan bod en wordt de verdeling naar maanden en dagen van het dodelijk geweld in kaart gebracht.

Herstelbemiddeling

- M. van Barlingen, G.J. Slump en H. Tulner. *Tussenevaluatie herstelbemiddeling*. Amsterdam, Van Dijk, Van Soomeren en Partners, 2000.

Onder meer op basis van gesprekken met medewerkers van het project Herstelbemiddeling (een samenwerkingsproject tussen Reclassering en Slachtofferhulp), cliëntdossiers en gesprekken met slachtoffers en daders schetsen de auteurs een beeld van de eerste ervaringen met het project in de periode 1997-1999. Ze hebben onder meer onderzocht wat de betekenis en waarde van herstelbemiddeling voor slachtoffers en daders zijn. Ook zijn ontwikkelingen, knelpunten en oplossingen in de uitvoering beschreven.

Jeugdcriminaliteit

- F. Bovenkerk, m.m.v. K. Tielemans. 'Over de Antilliaanse criminaliteit in Nederland en haar bestrijding'. In: *Delikt en delinkwent* 30 (2000), nr. 6.

De auteur schetst op basis van een literatuurstudie, vraaggesprekken met politie-korpsen en informatievergaring op Curaçao de achtergronden van de problematiek van Antilliaanse criminele jongeren in Nederland. Hij gaat onder meer in op typen daders en het Antilliaanse criminaliteitsprofiel. Tevens staat hij stil bij de maatschappelijke oorzaken van het probleem en de criminaliteit op Curaçao. Verder komt de bestrijding en preventie van Antilliaanse criminaliteit op Curaçao en in Nederland aan bod, waarbij ook gekeken is naar de effectiviteit van de maatregelen.

- R. Jans. 'Stop-reactie voor twaalf-minners. Er vroeg bij zijn staat centraal'. In: *Algemeen politiebld* 149 (2000), nr. 15. Sinds vorig jaar wordt er bij de Halt-bureaus geëxperimenteerd met een variant op de Haltafdoening: de Stop-reactie voor kinderen onder de twaalf jaar die lichte vergrijpen hebben gepleegd. In dit artikel schetst de auteur hoe lokale Halt-bureaus vorm hebben gegeven aan de uitvoering van de Stop-

reactie. Tevens laten verschillende deskundigen hun licht schijnen over de eerste ervaringen met het instrument.

Media en criminaliteit

- E. Bervoets en W. Stol. 'De wijk te kijk? De rol van de media in de Marokkaanse jongerenproblematiek'. In: *Tijdschrift voor de politie* 62 (2000), nr. 7/8.

In dit artikel wordt ingegaan op de vraag in hoeverre de pers meer aandacht besteedt aan de Marokkaanse jongerenproblematiek dan de ernst van de problematiek rechtvaardigt. De auteurs onderzochten de rol van de pers op basis van berichtgeving in Amsterdamse, Utrechtse en Goudse weekkranten. Voor de analyse hebben ze nieuwsberichten geraadpleegd over veiligheid en leefbaarheid. Ook hebben ze enkele journalisten geïnterviewd. Ze bekeken onder meer hoe er wordt omgegaan met vermelding van etnische afkomst en welke omstandigheden daarbij een rol spelen.

Veiligheidsbeleid

- H. Tulner. *Leefbaarheidsmonitor 1999*. Amsterdam, Amsterdam, Van Dijk, Van Soomeren en Partners, 2000.

In 1997 is in het kader van het protestenbeleid voor het eerst in Amsterdam een vragenlijst afgenomen die in kaart moest brengen hoe de bewoners de leefbaarheid ervaren. De kwaliteit van de woonomgeving en de veiligheid komen uitgebreid aan bod. Zo wordt gevraagd in hoeverre bewoners zich wel eens onveilig voelen en of er sprake is van vermijdingsgedrag. Ook ervaringen met slachtofferschap van specifieke vormen van criminaliteit, waaronder geweldsdelicten, komen aan de orde. Tevens is bezien in hoeverre bewoners zich aan bepaalde vormen van antisociaal gedrag schuldig hebben gemaakt.

Wapens

- W. Buwalda en L. Poppes. 'Terugdringen wapenbezit en -gebruik'. In: *Tijdschrift voor criminologie* 42 (2000), nr. 2.

Een van de taken van het Landelijk Platform Tegen Geweld op Straat is te adviseren hoe het wapenbezit het meest effectief kan worden teruggedrongen. In dit artikel presenteren de auteurs een overzicht van de verschillende activiteiten die het platform heeft ondernomen op dit gebied. Tot die activiteiten behoren onder meer het aanzwengelen van een discussie onder jongeren over wapenbezit, het organiseren van een inleveractie voor wapens en het ontwikkelen van een gedragscode omtrent de verkoop van wapens voor de detailhandel.

Lezersservice

Documentatie: voor documentaire informatie over criminaliteitspreventie en slachtofferzorg kunt u terecht bij de afdeling PJS-documentatie, telefoon 070 - 370 65 55 (op werkdagen van 9.00 tot 12.00 uur).

WODC: voor sociaal-wetenschappelijke publicaties en statistische informatie op Justitiegebied kunt u terecht bij de informatiedesk van het WODC, telefoon 070 - 370 65 53.

Internet: informatie over criminaliteitspreventie is tevens te vinden op de website www.minjust-dpjs.nl

- **P. van der Laan en J. Nijboer.** 'Van zakmes tot pistool. Over jongeren en wapens in Nederland'. In: *Tijdschrift voor criminologie* 42 (2000), nr. 2.

De auteurs hebben geïnventariseerd wat de stand van zaken is rond het wapenbezit onder jongeren in ons land. Bestaande onderzoeken van eigen bodem zijn op een rij gezet en vervolgens is stilgestaan bij wapenbezit en wapengebruik in internationaal perspectief. Vervolgens hebben de auteurs de motieven en redenen voor wapenbezit onder de loep genomen. Ook hebben ze onderzocht in welke omstandigheden jongeren een wapen bij zich dragen en wanneer zij bereid zijn dat te gebruiken. Verder wordt de ontwikkeling van nieuwe wapens kort aangestipt. Ten slotte laten de auteurs hun licht schijnen op het overheidsbeleid op het gebied van wapens.

Woninginbraak

- **C. Boelman.** 'Innovatieve misdaadanalyse woninginbraak. Haal meer uit je gegevens'. In: *Algemeen politiebld* 149 (2000), nr. 16.

In 1999 hebben het regiokorps Limburg-Zuid en het Expertisecentrum Woningcriminaliteit een begin gemaakt met het IMA-project (Innovatieve Misdaadanalyse – Woninginbraak). Dit project heeft ten doel meer informatie te vergaren uit inbraakgegevens ten behoeve van de opsporing dan bij conventionele inbraakanalyse het geval is.

Buitenlandse bladen

Veilig vliegen

Op 21 december 1988 explodeerde een vliegtuig van Pan Am boven het Schotse plaatsje Lockerbie. Je zou verwachten dat sedertdien met name in de VS de veiligheid op de luchthavens sterk verbeterd is. Het tegendeel blijkt echter het geval. Nog steeds vormt het plastic explosief waarmee Pan Am-vlucht 103 tot een voortijdig einde kwam, voor de luchthavens een serieuze bedreiging. In *Security journal* (nummer 2, 2000) wordt ingegaan op de complexiteit van de beveiliging van luchthavens en wordt een dynamisch model gepresenteerd waarmee via technische en strategische maatregelen de veiligheid verbeterd kan worden, zonder de toegankelijkheid van de luchthaven te beknotten.

Postcommunistische misdaad

Voor de Oost-Europese landen bracht het opzij schuiven van het ijzeren gordijn grote politieke en economische veranderingen met zich mee. Het betekende onafhankelijkheid van Moskou, de overgang van een autoritaire naar een democratische bestuursvorm en de afschaffing van een centraal geplande economie ten gunste van een markteconomie. De omwenteling was ook van invloed op het criminaliteitsniveau. Uit de officiële cijfers blijkt dat in veel landen de criminaliteit bijna verdubbeld is. Alleen Slovenië, Macedonië en Joegoslavië vormen hierop een uitzondering. Bij het interpreteren van de cijfers is echter voorzichtigheid geboden. De misdaadcijfers kunnen immers mede beïnvloed worden door de

invoering van nieuwe wetten, een grotere bereidheid om aangifte te doen en een verbeterde rapportage door de politie. Niettemin heeft de Poolse hoogleraar Jerzy Jasinski in het tijdschrift *European journal of crime, criminal law and criminal justice* met de nodige slagen om de arm de cijfers nader geanalyseerd. Bij het gros van de delicten gaat het om vermogenscriminaliteit. Daarin verschilt de misdaad niet met vroeger. Echter, de traditionele delicten gaan gepaard met meer geweld, meer 'professionaliteit' en een grotere onverschilligheid jegens het slachtoffer. Relatief nieuw in Oost-Europa is de diefstal van kunst, postzegelverzamelingen en oude munten. Nieuw is ook dat de criminelen tegenwoordig beter bewapend zijn dan de politie. Jasinski signaleert voorts een toename van het aantal kidnappings, de opmars van criminaliteit in het bedrijfsleven en van malafide 'bankiers'. Fraude en corruptie tieren welig. De grootste bedreiging vormt de toename van de georganiseerde criminaliteit. Veel Oost-Europese landen zijn overrompeld door de toevloed aan criminele activiteiten en beschikken over onvoldoende middelen deze te bestrijden. Bovendien is de loyaliteit van de burgers jegens de wetshandhavers van oudsher gering. Het gevaar bestaat dat de mafia grote delen van de economie gaat beheersen en ook in de politiek aan invloed wint, met alle gevolgen van dien.

Colofon

SEC is een uitgave van de directie Preventie, Jeugd en Sanctiebeleid (PJS) van het ministerie van Justitie, in samenwerking met het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC). Het blad wordt gratis verspreid onder diegenen die werkzaamheden verrichten op het terrein van de criminaliteitspreventie. Opname van een artikel in het tijdschrift betekent niet dat de inhoud ervan het standpunt van de minister van Justitie weergeeft.

Redactieraad

P.W.G. de Beer (OM), R. van Bennekom (VNG), G. Bésanger (Stichting Vedivo), J.C.J. Boutellier (directie PJS), V. Jammers (directie PJS, voorzitter), F. Lemmers (Reclassering Nederland), K. van Limbergen (België), R. Meijer (Binnenlandse Zaken), E. Niemeijer (WODC), P. Oosting (Stadswacht Nederland), H. Raven (HBD), L.C.M. Tigges (Raad voor de Kinderbescherming), C. Vermeulen (gemeente Ede), A.H. Westerman (Verbond van Verzekeraars), E. Wiersma (Halt Nederland).

Kernredactie

K. Blits (directie PJS), B. de Bruin (politieregio Hollands Midden), W. Buwalda (Landelijk Platform tegen Geweld op Straat), E. Slooff (directie PJS), G.J. Terlouw (WODC).

Eindredactie

I.L. van Erpecum (directie PJS).

Redactieadres

Ministerie van Justitie, Redactie SEC (kamer H 1633), Postbus 20301, 2500 EH Den Haag, Telefoon 070 - 370 65 42. Fax 070 - 370 79 16. E-mail ierpecum@best-dep.minjus.nl.

Abonnementenadministratie

Abonnementen zijn gratis. De aanvraag voor abonnementen, alsmede het doorgeven van wijzigingen in de adressering kunnen (bij voorkeur schriftelijk) worden ingediend bij de redactie.

Vormgeving

Tappan Den Haag

Druk

Sdu Grafisch Bedrijf

Sluitingsdatum kopij

Kopij voor SEC 15-1 (februari 2001) dient uiterlijk 12 januari 2001 in het bezit van de redactie te zijn. Kopij graag op diskette in WordPerfect 5.1 (DOS). Ongevraagde kopij kan plaatsing worden geweigerd.

Aan dit nummer werkten mee:

P. Castenmiller, M. Essers, J. Huisman-Troost, R. de Korte, G. Meijer, J. Nijboer, R. van Pagée, N. Smits, J. de Waard, B. Wartna.

Artikelen, bijdragen en/of reacties kunnen in overleg met de redactie worden geplaatst. Tegen overname van artikelen in Nederlandse media uit dit tijdschrift (mits met duidelijke vermelding van bron en auteur) bestaat geen bezwaar. Bij overname wordt toezending van een bewijsnummer op prijs gesteld.

ISSN 0920-5128

Wijsheid komt met de jaren

Moderne pedagogen mogen er graag op wijzen dat rebels gedrag van jongeren zo oud is als de weg naar Rome. Negentiende-eeuwse moralisten en middeleeuwse scholastici maakten zich al zorgen over de jeugd. En zelfs de oude Grieken klaagden al over hen. Maar vroeg of laat komen die jongelui vanzelf op hun pootjes terecht. Dus waar maken we ons eigenlijk druk om? Langleve de jeugd, weg met de oude lullen die alleen maar problemen zien. Aldus die pedagogen.

In deze visie wordt niet de onstuimigheid, die klaarblijkelijk eigen is aan het jong-zijn, maar de bezorgdheid daarover geproblematiseerd. Ik vind dat een eigenaardige interpretatie. Wellicht is de oudere generatie niet ten onrechte bezorgd over de jeugd. Haar uitbundige experimenteerdrag brengt immers risico's met zich mee, voor de jongeren zelf, voor ouderen en voor de samenleving als geheel. Dat de oudere generatie jongeren met argusogen bekijkt, lijkt mij zo gek nog niet, sterker nog, ik denk dat die rol haar toekomt.

De houding van die moderne pedagogen is overigens wel verklaarbaar. Velen van hen zijn opgegroeid in de subculturen van de jaren zestig. Jong-zijn was toen synoniem met verandering, met een beter leven, met *love and peace*. En de oudere generatie stond alleen maar in de weg bij de verwezenlijking van die – wat onbezonnen – idealen. Nu zij zich wetenschappelijk bezighouden met jongeren, hebben ze de neiging vast te houden aan hun oude idealen. Jong-

zijn is mooi en als dat minder leuke vormen aanneemt, dan komt dat door de ondergeschikte 'maatschappelijke positie' van de jeugd. En als ook dat niet langer overtuigt, dan zijn er nog de citaten van weleer. Geen paniek dus. Intussen is de heftige, riskante en antisociale levensstijl van veel jongeren een reëel probleem geworden, getuige het uitgaansgeweld, de drank en de drugs, het wapenbezit en de criminaliteit.

Een dergelijke 'professionele blokkade' komt overigens vaker voor. Psychotherapeuten waren zo'n beetje de laatsten die incestervaringen serieus namen. Strafrechtjuristen bleven zich het langst verzetten tegen regelingen voor slachtoffers van misdrijven. En veel criminologen konden maar niet geloven dat de criminaliteit de afgelopen decennia zulke ernstige vormen aannam. Juist degenen die professioneel dicht op de problemen zitten, kijken erover heen.

In plaats van zich te identificeren met 'de' jeugd lijkt het me wenselijk dat pedagogen zich meer identificeren met 'de' samenleving. In een cultuur die een ongekende vrijheid, maar ook ongekende risico's met zich meebrengt, komt het erop aan jongeren goed in te leiden in de subtiele marges van het beschavingsproces. Pedagogen moeten niet sussen, maar erop gespitst zijn om risico's te signaleren, problemen van en met jongeren op te sporen, te waarschuwen voor ongewenste ontwikkelingen in de jeugdcultuur. Ze moeten kritisch zijn ten opzichte van de samenleving, de ouders én de jongeren zelf.

Pedagogiek is, zoals de criminologie, een door en door normatieve wetenschap – alle objectiverende pretenties ten spijt. Zij zou zich daarin niet zozeer moeten laten leiden door 'de' behoeften en 'de' wensen van de jeugd, maar vooral door de verwachtingen van de samenleving ten opzichte van jongeren. Respect voor de jeugd begint, ook voor de pedagogiek, bij het onderkennen van een samenlevingsbelang. Dat is geen moralistisch zwaktebod, maar haar uiteindelijke bestaansrecht. Ook moderne pedagogen zullen eraan moeten geloven dat ze een dagje ouder worden.

